

KERKBEHEER

In deze uitgave:

- Actualiteiten uit het hoofdbestuur
- Nieuws uit de provinciale afdeling Oost-Noord-Brabant en Limburg
- Eerste energieneutrale kerk van Nederland
- Asbussen en urnengraven
- Het liedboek na één jaar

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

De Leeuwenbergh Utrecht (boven) en de Rank Nieuwegein

nieuwe inbouw Zuiderkerk Enkhuizen

van hoogevest architecten

Bureau voor
Architectuur en
Restauratie

Bureau voor
Consultancy

Bureau voor
Architectuurhistorie
Kariatiden

www.vanhoogevest.nl
volg ons op

Joriskerk Amersfoort

Bouwen tussen heden en verleden

Voorstraat 7 Postbus 3 4233 ZG Ameide Telefoon (0183) 60 66 00 Fax (0183) 60 26 67

Koninklijke Woudenberg is in het bezit van het certificaat Erkend Restauratie Bouwbedrijf

De VKB biedt in samenwerking met Marsh en Mercer een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen:

Marsh:

- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- brandverzekering
- fraude- en berovingverzekering
- wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- rechtsbijstandverzekering
- werkgeversaansprakelijkheid

Mercer:

- groepsreis/ongevallenverzekering
- ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- persoonlijke ongevallenverzekering
- vervangingsverzekering predikanten
- verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- WGA-ERD verzekering
- zorgverzekering

Uw contactpersoon Pieter Stoeltie | T: 020 - 54 17 539 | E: info.vkb@mmc.com**Uw contactpersoon**Ramona van Leeuwen | T: 010 - 40 60 905 | E: info.vkb@mmc.com

RIDDER

LEIDEKKERS EN
KOPERSLAGERS

A SKINS FOR BUILDINGS COMPANY

DE SPECIALIST IN ONDERHOUD EN RESTAURATIE

Ook kunt u bij ons terecht voor een vrijblijvende begroting t.b.v. een subsidieaanvraag.

Vestiging Ridder Noord:
Marowijne 41
1689 AR Zwaag

Vestiging Ridder Zuid:
Dommelstraat 31
5347 JK Oss

ACADEMIEGEBOUW UTRECHT

WWW.RIDDERLEIDEKKERS.COM

INFO@SKINSFORBUILDINGS.COM

T +31 (0) 888 111 888

Dorpskerk Mijnsheerenland

Een **goede verstaanbaarheid** in de kerk is niet altijd eenvoudig te realiseren. Door een veelheid aan akoestische factoren is het nodig een professionele en ervaren partner in te schakelen.

Schaapsound is dé leverancier op het gebied van kerkgeluids-installaties, projectie en videoapparatuur en moderne oplossingen voor de kerktelefoon.

Niet alleen door jarenlange ervaring in honderden kerken, maar ook door ons specialisme in het zelf ontwikkelen van hoogwaardige, innovatieve producten. **Zo kunnen we optimaal inspelen op uw specifieke situatie.**

schaapsound

Kaartenmakerstraat 18
2984 CB **Ridderkerk**
0180-41 46 00

Baileystraat 2a,
8013 RV **Zwolle**
038-785 19 77

Mussenberg 7
6049 GZ **Roermond**
0475-33 69 44

www.schaapsound.nl
info@schaapsound.nl

Kerkgeluidstechniek op z'n best!

de techniek als hulpmiddel, ook in uw kerk

De kerkgeluidstechniek schrijdt voort ... met rasse schreden! Dialoog Church Sound is als specialist op kerkgeluidstechniek niet achtergebleven en heeft met meer dan 1800 kerken in Nederland een groot werkgebied. Met gebruikmaking van de nieuwste digitale techniek en zijn zowel grote galmrijke als kleinere kerken inmiddels voorzien van kerkgeluidsystem en die zorgen voor een uitstekende spraakverstaanbaarheid en dat tegen budgettair verantwoorde aanschafprijzen.

Kennis is van
geen waarde ...

tenzij je deze in
praktijk brengt!

Dialoog Church Sound

Bolognalaan 6

5632 RL Eindhoven

www.cantorsound.nl

040 - 24 20 840

info@cantorsound.nl

Optimaal sparen? SKG!

Gemeenten en kerken die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winstoogmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer.

Want ons motto is: *Geld van de kerk voor de kerk!*

www.skggouda.nl

KERKBEHEER

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil, voorzitter
Drs. C. de Raadt, Bodegraven, vice-voorzitter
W.G. Roseboom, Nieuwegein, secretaris en 2^e penningmeester
Ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, Leiden, penningmeester
mevr. E.J. Steensma-Dijk, Buitenpost, lid
M.G.R. Barendrecht, Maassluis, lid
Prof. ir. M.J.L. Tiernego, Breda, lid
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid.

Ereleden

D.G. Bijl, Th.L. van Hazel en
drs. G. van Soest

Redactie

W.G. Roseboom, voorzitter, J.C. Riemersma,
H.L. Roth en R.M. Belder, eindredacteur

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D,
3311 KS Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl;
Tel. 078 - 639 36 66, fax. 078 - 631 59 49
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 24,- per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen € 22,- per abonnement en 11 en meer abonnementen € 20,- per abonnement. Abonnementsprijs voor niet-leden € 27,- per abonnement. Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW. ISSN 1568-8712

Vormgeving

Grafisch Bureau DUS BV, Rotterdam

Druk

Roto Smeets Grafiservices

Oplage

7.000 ex.
© april 2014

Foto omslag

Gereformeerde kerk van Lunteren

INHOUD

Inspiratie	127
Actualiteiten uit het hoofdbestuur	128
De gemeente en het beleid	130
Nieuws uit de provincies	131
Kalender voor kerkrentmeesters	133
Virtuele risico's, echte schade	135
Kerk Klein Wetsinge multifunctioneel	135
Eerste energieneutrale kerk van Nederland	136
Kerk start aanbestedingsprocedure sloop Hydepark	137
Bezit Lutherse kerk Middelburg naar museum	137
Herinrichting kerkhof van Roordahuizum	138
Met Kerkbalans het jaar rond	138
Brabant maakt plan voor lege kerken	139
Onderhoud aan grote kerken in gevaar	139
Voorlichtingsboekje "Ruimte"	139
Asbussen en urnengraven	140
De waarde van kerkgebouwen	141
De orgelbank	142
Plan voor nieuw kerkelijk centrum Hengelo OV	142
Het Liedboek na één jaar	143
Ontwikkelingen Liedboek online	144
Nog € 70.000 te gaan voor dorpskerk Woubrugge	145
Cunerakerk Rhenen heringericht	145
Leden protestantse gemeente Harderwijk tegen stadskerk	145
Veel voorbeelden van energiebesparing door kerken	146
Onderscheidingen van de VKB	147
Insignes van de Protestantse Kerk in Nederland	148

Voorzitterskolom

Mr. Peter A. de Lange

Inspiratie!

Op vrijdag 14 maart was er in conferentiecentrum Hydepark te Doorn een inspirerende dag over het thema Kansen voor Kerken 2.0. Een dag over zaken als verandervermogen van plaatselijke gemeenten.

Enerzijds zien we een krimpende kerk, met betrekking tot ledenaantallen, financiële middelen, bestuurlijke capaciteit en vraagstukken rondom overtollige kerkgebouwen. Anderzijds zien we ook het opbloeien van nieuwe successen: pioniersplekken, initiatieven met het oog op de omgeving. Daarnaast is er een toenemende populariteit van nieuwe spirituele waarden. Binnen deze context was het voor de aanwezigen een uitdaging om inzichten, ervaringen en kennis met elkaar te delen; om bouwstenen te zoeken die gebruikt kunnen worden door de plaatselijke gemeenten als ze aan de slag gaan met beleidsprocessen.

De Protestantse Kerk in Nederland is een onderdeel van de samenleving. Ook andere organisaties hebben te maken met dezelfde omgeving en dezelfde trends ten aanzien van veranderingen in de samenleving. Het is dan ook verstandig om te "gluren bij de burens", het werpen van een blik in de keukens van andere organisaties. In het morgenprogramma werd ons die blik gegund vanuit de Rabobank en vanuit de Besturenraad, centrum voor christelijk onderwijs. Vanuit de Rabobank stond het spiegelen aan het coöperatieve karakter van de bank centraal. Zaken als wat kan de organisatie het beste vanuit het centrum regelen, en wat het beste vanuit de basis? De kern van de oplossing is niet een óf-óf situatie, maar een complementaire, aanvullende én-én situatie. Vanuit de Besturenraad kwamen kansen voor gemeenten aan de orde in samenwerking met scholen. Denk bijvoorbeeld aan schoolpastoraat. De met de VKB vergelijkbare opzet van de Besturenraad is daarnaast inspirerend voor het werk van de vereniging.

In de middag waren er masterclasses over de volgende onderwerpen: 1) Schaalvergroting en lokale aanwezigheid; 2) Nieuwe vormen van gemeente zijn/pioniersplekken; 3) Vernieuwing binnen bestaande gemeenten/vitalisering; 4) Verandercapaciteit.

Tijdens de masterclasses was er naast een korte inleiding ruim de tijd om met elkaar in gesprek te gaan. Mogelijkheden om gedachten aan te scherpen, maar ook om ideeën en mogelijkheden uit te wisselen. Vaak op een rustige toon, maar soms ook emotioneel, vanuit een directe betrokkenheid.

De uitkomsten van deze inspirerende dag kunnen we in dit bestek niet met u delen. In de editie "Kerkbeheer" van mei a.s. is een bijlage gevoegd met de uitkomsten, zodat ook uw gemeente met de bouwstenen aan de slag kan.

Een belangrijke bouwsteen die ik nu vast wil noemen, en voor elke gemeente van belang is, is het tijdig aan de slag gaan met het beleidsproces. Vanuit de huidige situatie van de eigen kerkelijke gemeente moet worden nagedacht over zaken als toekomstige omvang van en ontwikkelingen binnen de gemeente, mogelijkheden voor samenwerking met kerken, maar ook met andere partijen binnen de lokale gemeenschap. Alles met het oog op het blijven van een vitale geloofsgemeenschap!

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA. PASSIE VOOR MENS EN TECHNIEK.

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

Bij kerkelijkdrukkerwerk.nl kunt u o.a. een kerkblad, liturgie, flyer of poster laten drukken.

Vaste lage prijzen en geen verzendkosten. Productie in eigen huis en binnen 24 uur gereed.

vraag de speciale kortingscode aan.
Ga naar kerkelijkdrukkerwerk.nl/actie

UW KERKBLAD GRATIS GEDRUKT

Kerkelijk
DRUKWERK.NL

Achterwetering 31, Schoonhoven | 0182 - 305200

Actualiteiten uit het hoofdbestuur

Willem G. Roseboom

Op zaterdag 22 februari jl. kwam het hoofdbestuur van de VKB in "De Aker" te Putten in vergadering bijeen. Tijdens deze vergadering wordt de nadere uitwerking besproken van de beleidsprioriteiten voor 2014 uit het in 2013 vastgestelde beleidsplan van het hoofdbestuur van de VKB. Verschillende bij de agenda gevoegde notities geven richting aan de verdere invulling hiervan. Onderstaande samenvatting betreft die zaken waarin colleges van kerkrentmeesters zich het meeste zullen herkennen.

De voorzitter, mr. Peter A. de Lange, heet in het bijzonder de heer L.M. Moerland van harte welkom die na een ernstige ziekte weer vrijwel geheel hersteld is. Verder deelt hij mee dat het voor de heren M.G.R. Barendrecht, W.J. van Biezen en mr. J. Kos, de laatste keer is dat zij een hoofdbestuursvergadering bijwonen. Zij zijn periodiek aftredend en mogen op de komende algemene vergadering niet meer herkozen worden.

Hierna leest de secretaris voor uit Marcus 8 en gaat voor in gebed. Vervolgens wordt meegedeeld dat bureaumedewerkster mevr. R. Kersten de volgende maand in het huwelijk treedt met de heer J. van den Bosch.

Mensen

De voorzitter van de Beleidsvoorbereidende commissie Mensen, de heer M.G.R. Barendrecht, vraagt aandacht voor de positie van het ambt in het algemeen en die van de predikant in het bijzonder. De vraag doet zich in toenemende mate voor in hoeverre het b.v. in gebieden van Vinexlocaties noodzakelijk is dat een kerkenraad nog in zijn traditionele vorm wordt samengesteld uit ambtsdragers. Kan volstaan worden met een kernkerkenraad die uitsluitend met taakgroepen gaat werken?

Afgesproken wordt over deze vragen na te denken en e.e.a. ook met de afdelingsbesturen te bespreken. Omdat de positie van het ambt van predikant ook bij de Nederlandse overheid actueel is, zal de Bond van Nederlandse Predikanten studie doen naar de huidige en toekomstige situatie van de status van de predikant. De figuur van de predikant, die nu nog als een soort kleine zelfstandige wordt beschouwd, zal wel eens kunnen wijzigen in een constructie van de predikant in een arbeidsverhouding (werkgever-werknemer).

De afspraak wordt gemaakt dat de Commissie Mensen zich over deze materie buigt en dat er in het najaar van 2014 hierover een special verschijnt die de afdelingsbesturen vervolgens in hun regiobijeenkomsten met de leden kunnen bespreken.

Met betrekking tot de vervulling van de vacature van penningmeester, verstrekt de voorzitter van de Benoe-

mingsadviescommissie, drs. C. de Raadt, informatie over een beoogd kandidaat. Na bespreking besluit het hoofdbestuur de heer drs. H. van der Burg uit Bedum tijdens de algemene vergadering van 12 april a.s. als lid van het hoofdbestuur voor te dragen aan de leden.

Verder bespreekt het hoofdbestuur een voorstel om te komen tot het ontsluiten van beschikbare documenten op het gebied van de vrijwilliger. Omdat de vrijwilliger in de gemeenten een steeds belangrijker positie inneemt bij handhaving van de vitaliteit van de gemeenten, is het nodig gemeenten zodanig te helpen dat alle documenten die beschikbaar zijn over vrijwilligers, worden ontsloten. In september a.s. zal dit instrument gereed zijn.

Op voorstel van het afdelingsbestuur van Zuid-Holland besluit het hoofdbestuur aan de algemene vergadering van 12 april a.s. de heer J. Bol uit Maassluis als lid van het hoofdbestuur voor te dragen als opvolger voor de heer W.J. van Biezen.

Geld

De penningmeester, die voorzitter is van de Commissie financiën en fiscale zaken, doet enkele mededelingen over het verdienmodel van de VKB dat dringend om nadere uitwerking vraagt. Vraagstukken als krimpend ledenbestand, digitalisering, al dan niet betaalde dienstverlening en het verrichten van werkzaamheden voor derden, vragen om nadere uitwerking in een toekomstig verdienmodel van de VKB. De afspraak wordt gemaakt dat de commissie in het derde kwartaal 2014 met een voorstel ter bespreking in het hoofdbestuur zal komen.

Verder bespreekt het hoofdbestuur een definitie van de grondslag van de algemene reserve, waarbij besloten wordt deze voortaan in de jaarrekening op te nemen. Omdat het huidige contract inzake de verzekeringsportefeuille met Marsh-Mercer eind 2014 afloopt, zal het hoofdbestuur zich voor eind juni 2014 moeten uitspreken over de vraag of de VKB de huidige constructie met Marsh-Mercer wel of niet wil continueren. Het hoofdbestuur besluit een evaluatiecommissie in te stellen die het hoofdbestuur hierover zal adviseren.

Hierna bespreekt het hoofdbestuur de jaarrekening 2013, waarop de penningmeester een korte toelichting geeft. Het nettoresultaat van € 10.787 is aan de algemene reserve toegevoegd. Het hoofdbestuur besluit de jaarrekening 2013 voorlopig vast stellen en de penningmeester decharge te verlenen voor het door hem gevoerde financieel beheer. De jaarrekening 2013 zal aan de

Drie vertrekkende hoofdbestuursleden die op 22 februari 2014 in "De Aker" te Putten hun laatste vergadering van het hoofdbestuur bijwoonden. Van links naar rechts: mr. J. Kos, M.G.R. Barendrecht en geheel rechts W.J. van Biezen (in gesprek met mevr. E.J. Steensma-Dijk).

algemene vergadering van 12 april a.s. ter goedkeuring worden voorgelegd.

Organisatie

De secretaris bespreekt een notitie over modernisering van de communicatie die voor de VKB een kernactiviteit is. In de drie pijlers van de VKB-missie (belangenbehartiging, dienstverlening en kennisinstituut) speelt communicatie een prominente rol. Een belangrijk medium vormt daarbij het maandblad "Kerkbeheer", dat ook digitaal voor abonnees toegankelijk moet worden gemaakt.

Omdat ook in de kerkelijke colleges de samenstelling verandert, is het noodzakelijk dat de VKB aansluiting houdt met de veranderende achterban. Dat betekent het ontwikkelen van een nieuw communicatiemodel dat aan dat doel beantwoordt en mogelijk een bijdrage kan leveren aan het VKB verdienmodel.

Op de korte termijn gaat het om zaken als papierloos vergaderen, ontwikkeling van VKB Academy modules, open stellen van een forumfunctie, "Kerkbeheer" digitaal toegankelijk maken en het maken van een werkplan. Er is een werkgroep communicatievernieuwing, waarin ook enkele leden van de redactie van "Kerkbeheer" zijn opgenomen, die deze zaak verder gaat uitwerken.

Vervolgens bespreekt het hoofdbestuur het jaarverslag 2013 getiteld "Meer dan steen". Dit wordt vastgesteld en aan de algemene vergadering van 12 april a.s. voorgelegd.

Hierna geeft de secretaris een korte uiteenzetting over het programma voor de komende algemene vergadering en het congres van 12 april a.s. Ook kerkenraden zullen binnenkort via de colleges van kerkrentmeesters voor het bijwonen van het VKB-congres worden uitgenodigd. Het hoofdbestuur stelt dit programma vast.

Op 8 maart a.s. komt het hoofdbestuur met de vertegenwoordigers van de provinciale afdelingen bijeen. De heer Kos, voorzitter van de afdeling Oost-Noord-Brabant en Limburg, deelt mee dat er binnenkort een voorstel te verwachten is voor een fusie met de afdeling Noord-Brabant-West.

De bedoeling is wel om het regionale karakter in de vorm van regiobijeenkomsten te behouden.

De heer Riemersma, voorzitter van de afdeling Gelderland, wijst op de bestuurskracht die in deze afdeling dalende is. Er zal in 2014 geen voorjaarsvergadering plaatsvinden, maar er komt een najaarsvergadering. Bovendien gaat het afdelingsbestuur in gesprek met de colleges van kerkrentmeesters van grotere gemeenten in Gelderland. Een gesprek met de protestantse gemeente van Arnhem vond reeds plaats.

Gebouwen

De commissie gebouwen heeft in een drietal notities de beleidsprioriteiten geformuleerd, namelijk: bestemmings- en gebruikseisen bij verzelfstandiging van het kerkgebouw, duurzaamheid in exploitatie van kerkgebouwen en het gebruik van het kerkgebouw verbreden. De Commissie gebouwen gaat hiermee aan de slag, waarbij het streven erop gericht is dat in mei a.s. over de verdere invulling van e.e.a. wordt gesproken.

De voorzitter deelt mee dat er plannen zijn met het KKG-KKA om te komen tot een contact met flankerende organisaties. Het dagelijks bestuur van de VKB hoopt hierover binnenkort een gesprek met het bestuur van KKG-KKA te hebben.

Aan het eind van de vergadering richt de voorzitter zich tot de vertrekkende bestuursleden, de heren Barendrecht, Van Biezen en Kos. Hij bedankt hen voor hun deskundigheid en de wijze waarop zij zich voor de VKB en haar leden hebben ingezet. De VKB zal in ad hoc situaties, indien dit noodzakelijk is, in voorkomende gevallen graag een beroep op hun medewerking blijven doen. De vertrekkende hoofdbestuursleden bedanken de voorzitter voor de tot hen gerichte afscheidswaarden.

Na het uitspreken van een dankgebed door de voorzitter, wordt de vergadering gesloten.

De volgende vergadering van het hoofdbestuur is op 25 mei a.s.

De heer Roseboom is secretaris van het hoofdbestuur van de VKB.

De gemeente en het beleid

Dr. P. van den Heuvel

'Een gemeenteavond wordt bij ons nooit gehouden, zodat we ook helemaal niets weten van de inhoud van het beleidsplan van de kerkenraad en de kerkrentmeesters. Het is frustrerend dat we over bijna alle dingen in het ongewisse worden gehouden. Is dat kerkordelijk wel juist?'

De directe aanleiding voor deze vraag was het voornemen van een college van kerkrentmeesters om een woning te verkopen, waartegen een aantal gemeenteleden bezwaren had. In die concrete situatie is het antwoord duidelijk: zolang dit voorgenomen besluit niet strijdig is met het beleidsplan van de gemeente en de begroting is het college bevoegd om tot verkoop over te gaan. Natuurlijk is het verstandig daarbij de kerkenraad op de hoogte te houden, zodat die nog wensen en overwegingen kan inbrengen. Maar voorafgaande instemming van de kerkenraad is alleen vereist als het gaat om een gebouw dat van direct belang is voor het leven en werken van de gemeente (ord. 11-2-9). Daarbij valt te denken aan het kerkgebouw, de pastorie of het gemeentecentrum. De gemeente hoeft niet te worden geraadpleegd. Maar de onderliggende vraag is: hebben wij als gemeenteleden ook nog iets in te brengen als het gaat over het beleid van de gemeente? Wij weten van niets! Daar raken we een gevoelig punt.

Gemeente raadplegen

In de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland staat de roeping van de gemeente voorop. 'De gemeente, daartoe begenadigd door de Geest, is geroepen tot de dienst aan het Woord van God' (art. IV-1). 'Alle leden van de gemeente zijn geroepen en gerechtigd hun gaven aan te wenden tot vervulling van de opdracht die Christus aan de

gemeente geeft' (art. IV-3). De gemeente wordt niet beschouwd als een groep 'onmondige leken'. Daarom wordt de gemeente ook geraadpleegd voordat het beleidsplan wordt vastgesteld. 'Nadat de kerkenraad het beleidsplan voorlopig heeft vastgesteld, wordt dit in de gemeente gepubliceerd. De kerkenraad stelt de leden van de gemeente in de gelegenheid hun mening over het beleidsplan kenbaar te maken' (ord. 4-8-5). Pas daarna stelt de kerkenraad het beleidsplan vast.

Op welke manier de gemeente inspraak heeft, wordt plaatselijk geregeld (ord. 4-8-6). Men kan een gemeenteavond beleggen of gemeenteleden in de gelegenheid stellen schriftelijk te reageren. Ook bij sommige andere beslissingen is de kerkenraad verplicht om de gemeente daarin 'te kennen en te horen' (ord. 4-8-7). Dan moet de gemeente van te voren op de hoogte worden gesteld van de plannen en moet zij daarop kunnen reageren.

Maar deze verplichting geldt alleen bij de beslissingen die daar met zoveel woorden worden genoemd en alleen als de kerkenraad van plan is de bestaande gang van zaken te wijzigen. Onder meer als de kerkenraad voortaan stemrecht wil geven aan doopleden, kinderen aan het avondmaal wil toelaten, alternatieve levensverbintenissen wil zegenen, het kerkgebouw wil verkopen of wil overgaan tot fusie met de gereformeerde kerk ter plaatse. Voor niet genoemde gevallen geldt die verplichting niet, ook al zijn ze voor het leven van de gemeente van belang.

Terzijde: een besluit om voortaan in de gemeente ook vrouwen in het ambt te bevestigen wordt in dit rijtje niet genoemd. Daarover beslist in laatste instantie niet de kerkenraad. Het is de gemeente zelf die haar

ambtsdragers verkiest en die vrij is uit de stemgerechtigde gemeenteleden (m/v) leden te roepen tot het ambt. Alleen als de kerkenraad gemachtigd is om dubbeltallen op te stellen, kan de kerkenraad daarop invloed uitoefenen. De kerkenraad is wel geroepen om leiding te geven aan de verkiezing. Dat houdt ook in dat hij leiding geeft aan de bezinning binnen de gemeente als deze vragen aan de orde zijn.

Openheid

Hoe zit het als de kerkenraad niets wil veranderen. Als hij besluit de status quo te handhaven, is hij dan niet verplicht te gemeente daarbij te raadplegen? Zo'n besluit heeft immers ook verstrekkinge gevolgen voor het leven van de gemeente! Gemeenteleden kunnen naar aanleiding van het beleidsplan wensen voorleggen (ord. 4-8-5), de kerkenraad zal zich op deze inbreng moeten beraden, maar als de kerkenraad besluit niets te veranderen, is hij niet verplicht deze beslissing ter bespreking aan een gemeenteberaad voor te leggen.

Overigens pleit ik ervoor dat een kerkenraad in grote openheid de vragen die in de gemeente spelen bespreekt en daarover het gesprek op gang brengt. Ik weet dat er kerkenraden zijn die angstvallig alle verschillen van inzicht ontkennen of proberen te onderdrukken. Dat is niet verstandig. Maar om hen ertoe te dwingen (via een kerkordelijke bepaling) hun opvattingen publiekelijk ter discussie te stellen in de gemeente, lijkt mij geen oplossing. Dat leidt slechts tot partijvorming en (nog grotere) conflicten.

Ds. Van den Heuvel is emeritus predikant van de Protestantse Kerk in Nederland en voormalig lid van de Commissie voor de Kerkordelijke Aangelegenheden. Bovenstaand artikel schreef hij eerder voor "De Waarheidsvriend" van 30 januari 2014.

Nieuws uit de provincies

R.M. Belder

Op de ledenvergadering van de afdeling Oost-Noord-Brabant en Limburg, die op 20 november 2013 in Weert werd gehouden, stonden het financieel beheer en de samenwerking tussen gemeenten centraal. De heer R. Scheffers, accountmanager van de Stichting Kerkelijk geldbeheer (SKG), sprak over het beheer van spaargelden en de heer J. de Koster, senior gemeenteadviseur bij de Dienstenorganisatie, behandelde het thema samenwerking tussen gemeenten en de rol van het college van kerkrentmeesters.

De voorzitter van de afdeling, mr. J. Kos, die de avond met het voorlezen van een lied uit het nieuwe Liedboek begon, mocht 22 kerkrentmeesters welkom heten, vertegenwoordigende 15 gemeenten van de afdeling, die ongeveer 45 gemeenten telt. Dat betekent een aanwezigheidsgraad van 30 procent!

Mededelingen uit de VKB

Na een kennismakingsronde stelt hij de basis cursus kerkrentmeester aan de orde die desgewenst in elke regio kan worden gehouden. Verder wijst hij op de subsidieregeling die de provincie Noord-Brabant heeft getroffen voor religieus erfgoed dat vrijkomt en dat een nieuwe bestemming krijgt. Hij noemt verder het VKB Congres dat op 12 april 2014 in "De Reehorst" wordt gehouden. Tenslotte staat hij stil bij de vergoeding ziektekosten predikanten, waarover onlangs overeenstemming is bereikt. Het was een heet hangijzer en hetgeen nu bereikt is, wordt door predikanten niet in dank aanvaard, maar het is een resultaat dat voor beide partijen acceptabel is. In "Kerkbeheer" van december 2013 verschijnt daarover een artikel van de VKB.

Vervolgens worden het verslag van de ledenvergadering van 2012 en de jaarrekening 2012 vastgesteld en besluit de vergadering op voorstel

Mr. J. Kos

van het afdelingsbestuur om ook over 2014 geen contributie van de leden te vragen. Ook wijst de heer Kos op bestaande vacatures in het afdelingsbestuur en de vacature die in 2014 ontstaat wanneer hij zijn zittingstermijn erop heeft zitting. Er wordt over nagedacht om met de afdeling Noord-Brabant-West een samenwerking aan te gaan. Met het bestuur van deze afdeling zal binnenkort hierover overleg worden gepleegd.

Heeft sparen nog wel zin?

Hierna krijgt de heer Scheffers het woord. In deze tijden van laagrentende beleggingen hoort hij nog wel eens de opmerking van mensen of sparen eigenlijk nog wel zin heeft. Dankzij het sparen van de voormalige kerkvoogden en diakenen

R. Scheffers

kunnen gemeenten nu zeggen dat zij ook financieel bestaansrecht hebben. Zij kunnen projecten financieren, gebouwen onderhouden of zelfs hun exploitatierekening rond krijgen. Dat is belangrijk, want overheidssubsidies lopen terug waardoor kerken in toenemende mate geconfronteerd worden met hogere eigen bijdragen.

Maar hoe gaan we met spaargelden en tegoeden om? Belangrijk is dat kerkrentmeesters goed zicht hebben wat er op direct nodig is en voor de langere termijn. Een liquiditeitsbegroting opstellen is daarvoor een belangrijk middel. Gelden die men de komende paar jaar niet nodig heeft, kunnen het beste op een deposito of spaarcontract worden geplaatst en bij het toepassen van het systeem van een rentevervalkalendar, kan men permanent over liquide middelen beschikken, zo stelt de heer Scheffers.

Het is nu erg lastig in te schatten hoe de rente zich zal ontwikkelen. Het standpunt van SKG is om geen risico's te lopen, maar voor zekerheid te kiezen.

Het rendement van risicovol beleggen lijkt wat interessanter, maar schijn bedriegt. Want wanneer u genoodzaakt bent effecten te verkopen waarvoor u geen 100 procent meer krijgt, lijdt de kerkelijke gemeente een enorme schade. Want hoe hoger het rendement, des te hoger is het risico dat men loopt. Bovendien gaan banken het bewaarloon op effecten afschaffen en komt daarvoor een beheerfee in de plaats die een bepaald percentage van het belegde vermogen bedraagt variërend van 0,5 tot 0,8 procent verhoogd met 21 pct. BTW.

Geld veilig op de banken?

De heer Scheffers noemt de risicospreiding. Kunnen kerkrentmeesters soms beter bij meerdere banken beleggen? Hij wijst er in dit verband op dat de Minister van Financiën gesteld heeft dat de overheid niet ►

zal toestaan dat systeembanken in Nederland zullen omvallen. De drie grootste Nederlandse banken zullen dan ook in voorkomende gevallen met staatssteun overeind blijven. Hij wijst op het deposito garantiestelsel dat destijds is ingevoerd en bedoeld was als maatregel om een z.g. bankrun te voorkomen.

SKG krijgt regelmatig de vraag of SKG ook onder dit garantiestelsel vallen. Maar het deposito garantiestelsel is op banken gericht en SKG is geen bank, maar een zelfstandige stichting die voor zo'n 2.500 colleges van kerkrentmeesters en colleges van diakenen werkt. Het uitzettingsbeleid van SKG is van oorsprong: Geld van de kerk voor de kerk! Gelden die bij SKG zijn ondergebracht worden indien nodig aan kerkelijke gemeenten uitgeleend die willen investeren.

Daarbij wordt niet alleen gekeken of de exploitatie van die gemeente het toestaat, maar ook of die gemeente voldoende zekerheid kan bieden. Het meeste geld van SKG wordt geplaatst op deposito's bij de grote Nederlandse banken, waarvan de minister heeft verklaard dat zij, indien dit nodig is, op staatssteun kunnen rekenen.

Dat SKG in de Protestantse Kerk in Nederland alle vertrouwen geniet blijkt o.m. uit het feit dat SKG het gulden tijdperk afsloot met een balanstotaal van f 322 miljoen, welk bedrag nu opgelopen is tot € 380 miljoen. Omdat SKG als professionele financiële instelling binnen de Kerk functioneert, zijn er op het gebied van toezicht e.d. interne procedures en regelingen getroffen die vergelijkbaar zijn met die bij banken en financiële instellingen.

Doet u zaken met SKG, dan weet u dat SKG die spreiding niet alleen al toepast tussen de drie grote banken, maar ook nog eens naar de looptijd. Hierdoor zal SKG niet in liquiditeitsproblemen komen, zo besluit de heer Scheffers zijn inleiding over zinvol sparen bij de SKG.

Samenwerking

Na een korte pauze vertelt de heer J. de Koster over de samenwerking tussen kerkelijke gemeenten en de

Afdeling Oost-Noord-Brabant en Limburg in Weert in vergadering bijeen.

rol van het college van kerkrentmeesters daarbij. Het gaat hierbij niet om federatie of fusie, maar om samenwerking tussen gemeenten op diverse uiteenlopende terreinen, waarbij zelfstandige gemeenten, met eigen vierplekken, samenwerken met gemeenten in de omgeving.

Want wanneer een gemeente vast loopt doordat zij het om financiële redenen of bij gebrek aan bestuurskracht niet meer alleen kan, dan heeft het geen zin om af te wachten. Want ook andere gemeenten kunnen in die positie raken, waardoor de hele zaak vast komt te zitten. Nee, ga nu aan de slag, kijk om je heen, zoek elkaar als gemeente op en ga een overzicht maken op welke terreinen men elkaar kan versterken.

De heer Koster noemt het voorbeeld van de protestantse gemeente Waalwijk die een paar jaar geleden een overzicht had gemaakt over de ontwikkeling van de gemeente. Op basis van die ontwikkeling had men een prognose gemaakt naar de toekomst, waarbij vast kwam te staan dat zij het niet meer alleen zou kunnen. Zij vroeg aan omliggende gemeenten een soortgelijke berekening te maken van hun situatie in de komende jaren. Men ging samen om de tafel zitten en er werd daardoor een begin gemaakt met samenwerking tussen gemeenten, maar de aanleiding waren de financiën.

Elkaar versterken

Naast de financiën, waarbij kerkrentmeesters ervaringen kunnen uitwisselen over allerlei mogelijkheden om financiële acties te voeren en elkaar daarbij te ondersteunen, kan ook een samenwerking tussen predikanten worden gestimuleerd. De ene predikant is goed voor het ouderenvolk terwijl de andere de jongeren meer aanspreekt. Vanuit de regio moet het goed te regelen zijn de beste kwaliteiten in te zetten op de plaatsen waar die nodig zijn.

Ook van predikanten en kerkelijk werkers mag verwacht worden dat zij, net zoals de gemeenten dat moeten doen, over hun eigen gemeentegrens heen kijken. In feite betekent het dat minimaal 3 tot maximaal 8 gemeenten, met behoud van eigen zelfstandigheid en identiteit, in clusterverband goede dingen met elkaar gaan delen, met als doel:

J. de Koster

Kalender voor kerkrentmeesters

Voor de colleges van kerkrentmeesters is het van belang in de komende maanden o.m. aan de volgende zaken aandacht te besteden:

April:

- Tussenrapportage in het kerkblad over het verloop van de actie Kerkbalans 2014 (hoeveel toezeggingen t.o.v. vorig jaar, hoe verlopen de betalingen t.o.v. toezeggingen in januari). Moeten er, wanneer de toezeggingen soms onder het verwachte niveau blijven, op beleidsniveau (kerkenraad) bijstellingen plaatsvinden?
- Bespreken in de kerkenraad van de voorlopige jaarrekening 2013 die door het college van kerkrentmeesters is opgesteld.
- Bezoek algemene vergadering van de VKB op 12 april a.s. te Ede.
- Betaling Maandnota.
- Besluiten over huurverhoging per 1 juli indien kerkelijke gebouwen aan derden worden verhuurd.

Mei:

- Inning van de bijdrage Solidariteitskas onder lidmaten (eventueel uitgebreid tot de doopleden).
- Betaling Maandnota.
- Publicatie in het kerkblad van de jaarrekening 2013.
- Publicatie over stand van zaken van de actie Kerkbalans 2014.
- Nagaan of de toezeggingen voor Kerkbalans 2014 over de eerste maanden in een betaling zijn omgezet.

- vitaliseren of revitaliseren;
- samen sterker te worden doordat je elkaar ondersteunt;
- voorkomen dat er dubbel werk wordt gedaan;
- een verbinding met mensen te maken;
- het slim inzetten van potentieel, zoals b.v. die van de kerkrentmeesters.

Zo'n samenwerking tussen gemeenten kan op de langere duur leiden tot federeren of fuseren, maar het is de bedoeling om elkaar uit solidariteit te ondersteunen, ook in Limburg waar de afstand tussen twee gemeenten soms 20 km of meer kan zijn, aldus de heer De Koster.

Concretisering

Gemeenten kunnen elkaar van dienst zijn bij gezamenlijke projecten, b.v. diaconale projecten, administratie, vorming en toerusting, bij het jeugdwerk dat speciale aandacht dient te hebben, assistentie van predikanten, het kerkblad dat in veel gevallen al gezamenlijk wordt geëxploiteerd, gezamenlijke kerkdiensten, uitwerking van

verschillende thema's en de omvang met vrijwilligers.

Een dergelijke samenwerking kan worden gestart door b.v. de kerkenraad die hiermee aan de slag gaat of door individuele leden. Maar ook het college van kerkrentmeesters heeft goede mogelijkheden om deze samenwerking een basis te geven. Het voorbeeld van Waalwijk is daarvan het beste bewijs. Ondanks identiteitsverschillen die in elke gemeente aanwezig zijn, is het in toenemende mate noodzakelijk om met de burens te spreken. Hoe doen zij het? Tegen welke problemen lopen zij aan en hoe lossen zij die op? Hebben zij de capaciteit om andere gemeenten op bepaalde onderdelen te helpen? Kortom: er liggen mogelijkheden genoeg om die samenwerking concreet te maken door de kansen die geboden worden, te grijpen en niet op je plaats te blijven zitten.

Rol kerkrentmeesters

De bijdrage die het college van kerkrentmeesters hierin kan leveren, is van grote betekenis, zo vervolgt

de heer De Koster. De kerkrentmeesters zijn in staat om:

- duidelijk te maken hoe de financiële situatie van de gemeente in de afgelopen 5 á 10 jaar is geweest;
- in beeld te brengen hoe het ledenverloop en het aantal bijdragers aan Kerkbalans in die periode was;
- op basis van deze gegevens een betrouwbare prognose te maken voor de komende 5 á 10 jaar;
- inzicht te geven in de gebouwenproblematiek die zich gaat voordoen;
- een z.g. helicopterview te geven van de deelnemende gemeenten met wie in clustervorm wordt samengewerkt; en
- in zijn algemeenheid vanuit hun financiële expertise het belang van samenwerking te benadrukken.

Verder toont de heer De Koster verschillende modellen die gemeenten op de website van de Protestantse Kerk in Nederland kunnen downloaden op het gebied van cijfermatige opstellingen, e.d.

Financiële ondersteuning

Wanneer gemeenten overwegen om het SAGE-project (Samenwerking Gemeenten) aan te gaan dan treden zij in contact met de gemeenteadviseur, zodat de zaak kan worden opgestart. Vanuit de Solidariteitskas kan voor maximaal 2 jaar een subsidie worden toegekend. Voor het vervoltraject wordt er voor maximaal 2 jaar vanuit de Maatschappij van Welstand een subsidie gegeven.

De heer De Koster besluit zijn betoog door te stellen dat het een zaak is van pionieren. Vanuit de bestaande gemeenten met nieuwkomers proberen een nieuwe kerkgemeenschap op te zetten. Ook voor Limburg en Noord-Brabant biedt dat zeker perspectief, aldus de heer De Koster.

Na een discussie over dit onderwerp sluit de voorzitter deze ledenvergadering af met het uitspreken van een dankgebed.

Gespecialiseerd in **restauratie** en **onderhoud** van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE ■ ONDERHOUD ■ NIEUWBOUW

NIEUWBOUW
RESTAURATIE
ONDERHOUD

Platinalaan 10
5234 GH 's-Hertogenbosch
Tel 073 641 29 51
Fax 073 642 50 55
www.pelsenvanleeuwen.nl
info@pelsenvanleeuwen.nl

ORGELBOUWERS SINDS 1903

in:
ur
klepel
klokken
minuten
wijzerpl
betrouw
renovatie
onderhoud
luidklokken
klokken spelen
torenuurwerk
ad

Nabben
klokkenservice

Velhorstweide 18
5709 MJ Helmond
Tel: +31 (0)6 55330003
web: www.klokkenservice.nl
e-mail: info@klokkenservice.nl

PARTNER VOOR UW:
LUIDKLOKKEN
TORENUURWERKEN
VERGULDWERKEN

WIJZERPLATEN
KLOKKENSPELEN
ONDERHOUD EN ADVIES

Betrokken en Betrouwbaar

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelwijckweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

dekkerdrukwerken

hortensiastraat 10, 8903 JN leeuwarden
telefoon: (058) 233 00 00 www.dekkerdrukwerken.nl
u kunt nu ook via onze website bestellen, zie "webdrukkerij"

VOORDELIGE COLLECTEBONNEN

1,00	1,25	1,50	2,00	2,50	5,00
1,00	COLLECTEBONNEN				5,00

De kracht in vellen offset.

 Roto Smeets

Roto Smeets GrafiServices

Een bedrijf dat vecht voor de successen van zijn klanten. Of het nu gaat om vellen offset, pre-media, nabewerking, pre-distributie of distributie... Superstrong, sharp, safe & fast.

GrafiServices

T 030 - 282 28 22
T 040 - 250 50 00
www.rsgrafiservices.nl

Virtuele risico's, echte schade

Erik van de Velde

Een steeds groter deel van het leven speelt zich af in een onzichtbare digitale virtuele wereld. Internet, computers en mobiele telefoons zijn niet meer weg te denken uit de huidige samenleving. Veel bedrijven en instellingen kunnen niet meer zonder en steeds meer wordt er aan elkaar gekoppeld.

Deze digitale wereld brengt ook andere digitale risico's met zich mee; analoog aan de werkelijke wereld zijn er digitale inbrekers (hackers) die computers van anderen binnen proberen te dringen. Waarom? Voor de eer: "Ik ben slimmer dan de beveiliging". Voor het geld: vertrouwelijke informatie is soms geld waard, denk aan toegangsgegevens voor internetbankieren, of het kan verkocht worden, zoals creditcard informatie. Ook doet men het omdat men het niet eens is met een ander op bijvoorbeeld het politieke of religieuze vlak.

Digitaal vandalisme

Een ander fenomeen is digitaal vandalisme, waarbij men erop uit is om gegevens van anderen onbruikbaar te maken. Ook dit kan gedaan worden door hackers en daarnaast is er kwaadwillende software (malware) in de vorm van computervirussen, worms, logische bommen, etc., die zich net als in de echte wereld als een epidemie verspreiden in de digitale wereld.

Deze computercriminaliteit lijkt iets van de laatste tijd te zijn, maar het is er veel langer dan gedacht wordt. In 1966, inmiddels bijna 50 jaar geleden, werd de eerste computercrimineel al opgepakt in Amerika. Ook kerkgemeenschappen hebben hiermee te maken. Geldelijk gewin speelt hierbij voor zover bekend geen rol, het is meestal een verschil in geloofsovertuiging. Zo werden vrij

recent, in februari 2014, administraties en ledenbestanden van de Lutheran Church Australia, de Church of Scotland en de Church of Cyprus gehackt.

Computercriminaliteit

Computercriminaliteit leidt niet tot rokende puinhopen, ingeslagen ruiten of gewonde personen en toch is er schade. Slachtoffers hebben te maken met financiële schade; onverwachte kosten die hun begroting nadelig beïnvloeden en waardoor zelfs bedrijven failliet gegaan zijn.

De directe eigen schade kan bestaan uit de kosten om de gegevens te reconstrueren, het virus te verwijderen, of de extra belkosten van de gehackte telefooncentrale. Ingeval van diefstal van vertrouwelijke persoonsgegevens krijgt men steeds meer te maken met boetes die toezichthouders kunnen gaan opleggen. Nederland gaat deze boete verhogen tot maximaal € 810.000 en de Europese Unie denkt aan een astronomische boete van maximaal € 100.000.000. Hiernaast kan men ook te maken krijgen met kosten richting banken en creditcardbedrijven, PR kosten, kosten om betrokkenen te informeren en niet te vergeten gespecialiseerde juridische bijstand.

Aansprakelijkheid

Ook zou men aansprakelijk gesteld kunnen worden voor schade die men aan anderen veroorzaakt heeft. Uiteraard zijn er maatregelen te nemen; virusscanners tegen de virussen, firewalls tegen de hackers en ook met het regelmatig maken van back-ups kan de mogelijke schade beperkt worden. Lang niet altijd is er sprake van een criminele daad; vaak is een menselijke fout of vergissing of een technische storing de oorzaak en dat is nog moeilijker te voorkomen dan

een oorzaak van buitenaf. Net als de griep, is preventie geen garantie dat het niet gebeurt. De kans blijft bestaan en steeds meer bedrijven en instellingen zien deze digitale risico's als iets wat ze zelf niet kunnen of willen dragen. Op het moment dat risico's en de mogelijke schade te groot worden, komen verzekeringen in beeld en zo is het hier ook. De traditionele verzekeringen dekken dit soort schade veelal niet en daarom zijn er de zogenaamde cyberrisicoverzekeringen ontwikkeld.

Anno 2014 zijn er voldoende verzekeringsmogelijkheden voor nagenoeg alle virtuele risico's en Marsh kan u als verzekeringsmakelaar hierin bijstaan en adviseren. Voor de contactgegevens verwijzen we u naar www.vkb-verzekeringen.nl.

De heer Van de Velde is Broking Specialist Marsh Nederland.

■ Kerk Klein Wetsinge multifunctioneel

De hervormde kerk in het Groningse Klein Wetsinge krijgt na een verbouwing en renovatie een nieuwe multifunctionele bestemming. Kerkgangers zijn er niet meer, waardoor de Plaatselijke Commissie Klein Wetsinge zich inzet voor uitbreiding van de gebruiksmogelijkheden. Een uitkijkpost voor toeristen, ruimte voor kleinschalige evenementen, en de mogelijkheid voor lokale ondernemers om streekproducten te promoten, moeten de kerk nieuw leven inblazen. De verbouwing van de kerk, die eigendom is van de Stichting Oude Groninger Kerken, moet in juni 2014 gereed zijn. De kosten bedragen € 250.000 aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 13 februari 2014.

Eerste energieneutrale kerk van Nederland

De protestantse gemeente Winsum-Obergum (PGWO) heeft in het afgelopen jaar de Centrumkerk verbouwd tot een “toekomst-vast” gebouw. Het resultaat is praktisch, mooi én energieneutraal! Op 14 februari jl. was er een officiële opening voor genodigden, terwijl op 15 februari een Open Dag was met daaraan gekoppeld een kleine Wintermarkt. Op zondag 16 februari hield de gemeente haar openingsdienst.

De PGWO is om verschillende redenen bijzonder ingenomen met dit resultaat. Ten eerste is er de blijdschap dat het is gelukt: investeren in een tijd van krimpende ledentallen en middelen, lef in plaats van berusting. Ten tweede omdat er een prachtig gebouw staat en ten derde omdat het proces door de enorme inzet van gemeenteleden de kerk nog levendiger heeft gemaakt dan zij al was.

In het persbericht dat de protestantse gemeente begin februari 2014 liet uitgaan, wordt de volgende toelichting gegeven:

- De PGWO durft toekomstgericht te investeren: de PGWO is een krimpende kerkelijke gemeenschap die zich geconfronteerd zag met dalende inkomsten. Daarnaast bleek dat de Centrumkerk niet meer voldeed aan de eisen om er door de week en op zondag activiteiten te kunnen ontplooiën. Bovendien was het energieverbruik erg hoog en er was groot onderhoud nodig. Besloten werd toekomstgericht te investeren: een rigoureuze verbouwing om het gebouw praktischer, zuiniger en flexibeler maken.
- Behoud van historie, keuze voor nieuwe technieken: het oorspronkelijke kerkgebouw uit 1871 was na verloop van anderhalve eeuw door aanbouw

nauwelijks meer zichtbaar. Bij de verbouwing is gekozen deze oude kern als basis te nemen en weer zichtbaar te maken. De verbouwing en de aanbouw zijn met moderne technieken zo uitgevoerd dat er nu een praktisch, mooi én energieneutraal kerkgebouw is ontstaan. Deels gerenoveerd, deels nieuwe aanbouw.

- Gericht op schoonheid: architect Rindert Gerritsma van Zilt Architecten uit Amsterdam heeft het gebouw ontworpen met respect voor historie en liturgie. Ook over het kleurgebruik binnen heeft hij geadviseerd. Kunstenaar Rudy van den Berg heeft, samen met gemeenteleden, een kunstwerk in de kerkzaal ontwikkeld.
- Duurzaam: gekozen is voor energieneutraal. Uit overtuiging en met het oog op de krimp in leden en middelen. Door deze keuze kunnen de exploitatiekosten zo laag mogelijk gehouden worden. Het kerkgebouw is door passieve maatregelen (bouw) en actieve installaties energieneutraal gemaakt: hoogwaardige isolatie (gevel/vloer/dak), efficiënt ruimtegebruik, HR++ beglazing, ventilatie met warmteterugwinning, laag temperatuur verwarming, led-verlichting, 78 PV zonnepanelen en duurzaam verantwoord materiaal.
- Met een lange adem én financieel voorzichtig: aan het daadwerkelijke verbouwen zijn jaren van overleg en voorbereiding vooraf gegaan. Die tijd was nodig om tot een goed en gedragen ontwerp te komen en om financiële middelen te generen. In november 2012 was er een miljoen beschikbaar en is besloten te starten. Dat miljoen is opgebouwd uit eigen bijdragen van gemeenteleden, acties

door gemeenteleden, verkoop van een van de pastorieën en financiële reserve van de PGWO zelf. Daarnaast werden subsidies van het Energieconvenant Groningen, het Solidariteitsfonds van de Protestantse Kerk Nederland, Maatschappij van Welstand, Insingerfonds, Skanfonds en de Hestia Foundation binnengehaald. En vervolgens is er in fasen gebouwd: alleen geld dat beschikbaar was, is uitgegeven. Er is geen hypotheek genomen op de toekomst. Dus allereerst geen nieuwe inrichting (stoelen, tafels, keuken en geluidsinstallatie) en gewenste extra's (beamer, lift en de afwerking van de zolder). Werkende weg kwamen er nog weer giften binnen zodat uiteindelijk bijna alle extra's ook te realiseren waren. Bij de opening zit de gemeente nog op de oude stoelen maar de nieuwe laten vast niet lang op zich wachten.

- Gericht op de gemeenschap: voor de kerkelijke gemeente is de verbouwing een prachtproces geweest. Samen bouwen aan de toekomst inspireert. De inzet van vrijwilligers is overweldigend geweest: in de projecten, acties en vooral ook in de bouw zelf. Iedereen kon wat! Aanneer Dick van der Laan van De Bouwderij uit Oldehove heeft laten zien dat hij vrijwilligers goed kan inzetten in het bouwproces. Vrijwilligers hebben op deze manier een bedrag van rond de anderhalve ton bespaard. De dorpsgemeenschap is ook enthousiast: De mooie oude kerk is weer zichtbaar en er is een kerkplein ontstaan. Het enthousiasme en de zelfwerkzaamheid hebben bewondering en nieuwsgierigheid gewekt, aldus het persbericht.

Kerk start aanbestedingsprocedure sloop Hydepark

Het huidige conferentiecentrum Hydepark

Op 30 juni 2014 sluit conferentiecentrum Hydepark de deuren. Het gebouw wordt gesloopt om plaats te maken voor een nieuw gebouw waarin het huidige conferentiecentrum gecombineerd wordt met het huidige diaconale Roosevelthuis.

Selectieprocedure aannemer sloopwerken

De nieuwbouw van het Roosevelthuis en Hydepark ligt op schema. De start van de sloopwerkzaamheden is gepland eind september 2014. Onderdeel van de sloopwerkzaamheden is het verwijderen van asbesthoudende materialen. De gehele verantwoordelijkheid van de asbestsanering – inclusief asbestonderzoek type B - wordt ondergebracht bij de slooopaannemer. Bedrijven die geïnteresseerd zijn om voor de sloop, inclusief het bouwrijp maken van de bouwlocatie, een aanbieding te doen, kunnen zich aanmelden bij projectmanager Jochem Frehe (info@dfnbv.nl). Hij stuurt na aanmelding een selectieformulier toe. U krijgt dan ook een toelichting op de selectie- en aanbestedingsprocedure. In juni zal er een bezichtiging plaatsvinden en na ontruiming van het pand zal er gelegenheid zijn

voor een asbestonderzoek type B. Het asbestonderzoek type A is beschikbaar.

Kwaliteitscriteria voor de aanbesteding

Ervaring/kennis om op basis van functioneel bestek, en voor eigen rekening en risico, aanbidding van de werkzaamheden te kunnen doen incl. het overnemen van de totale verantwoordelijkheid voor de asbestsanering.

Wij zoeken daarom een bedrijven met aantoonbare kennis en ervaring op het gebied van:

- duurzaam slopen
- coördinatie en/of uitvoering van asbestinventarisatie type B
- uitvoering asbestsanering, inclusief asbestonderzoek type B
- coördinatie en afstemming bevoegd gezag inzake aanvraag en plan van aanpak sloopactiviteit/sloopmelding
- coördinatie en afstemming begeleiding uitvoering sloop door archeoloog en ecooloog

Eind mei zal een shortlist opgesteld worden uit de lijst met bedrijven die zich gemeld hebben om het huidige conferentiegebouw Hydepark te slopen. Begin juni zullen de bedrijven op de shortlist worden benaderd

voor het doen van een aanbidding en het uitvoeren van het asbest inventarisatieonderzoek type B. De periode van aanmelding eindigt op vrijdag 23 mei 2014, aldus een bericht van de Dienstenorganisatie van de Kerk van 18 maart jl.

■ Bezit Lutherse kerk Middelburg naar museum

Het Reformatorisch Dagblad van 6 maart 2014 meldt dat de bezittingen van de Evangelisch-Lutherse gemeente van Middelburg grotendeels in Zeeland blijven. De Lutherse gemeente in de Zeeuwse hoofdstad hield in 2013 op te bestaan. De kerkschat krijgt een plaats in het Lutherse bedehuis in het Zeeuws-Vlaamse Groede, dat in de loop van het jaar wordt ingericht als themamuseum, gewijd aan Luthers Zeeland en de hugenoten. Uit een inventarisatie van de Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland blijkt dat de Middelburgse lutheraan avondmaalszilver, achttiende-eeuwse Bijbels, schilderijen en prenten bezaten. De voormalige lutherse kerk van Middelburg is verkocht aan de Oud-Katholieke Kerk.

■ Herinrichting kerkhof van Roordahuizum

Vrijwilligers hebben de begraafplaats rond de Vincentiuskerk van Roordahuizum (Reduzum) Fr. een grote opknappbeurt gegeven. Ringpad, hekwerk en het groen waren in zorgelijke staat en zijn nu volledig hersteld. Gedeputeerde van de Provincie Friesland, Johannes Kramer, sloot op 20 december 2013 het project tijdens een feestelijke bijeenkomst officieel af.

Het aanzien van de slordige omgeving van de Vincentiuskerk in de dorpskern Roordahuizum is al vele jaren een doorn in het oog van de bewoners. In 1973 drong Plaatselijk Belang er bij de kerkbestuurders op aan om het ringpad te herstellen. Het gebeurde niet, maar in 1999 moest het toegangshek verhoogd worden. Het werd geheel hersteld voor f 4.400. In 2004 zijn de grafzerken nog opgeknapt en met zand recht gezet.

De teloorgang van het kerkhof moest worden gekeerd. Het college van kerkrentmeesters besloot in oktober 2006 de werkgroep 'Om 'e tsjerke' in te stellen. Toen de kosten geraamd werden op € 165.000, werd hulp ingeroepen van Landschapsbeheer Friesland. De plannen waren echter financieel onhaalbaar.

De kerkrentmeesters gaven de moed niet op. In 2012 werd een versoberd en goedkoper plan vastgesteld waardoor het project voor € 81.100 kon worden uitgevoerd. De Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen van Friesland stelde het projectplan op waarna subsidieaanvragen werden verstuurd naar de Rabobank Heerenveen-Zuidoost Friesland en de Provincie Friesland. De Rabobank stelde uit het Fonds Coöperatief Dividend € 5.000 beschikbaar; het verkrijgen van subsidie van de Provincie Friesland kostte wat meer hoofdbreken. Uiteindelijk kwam € 10.000 subsidie beschikbaar uit het provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied Friesland 2007-2013.

Doorslaggevend in de uitvoering was de inzet van een zestal vrijwilligers, allen boven de 60 jaar. Met elkaar hebben ze 470 uren aan het herstel gewerkt. De samenwerking

Met Kerkbalans het jaar rond

April

Voorlopige resultaten publiceren

In vrijwel alle gemeenten zal in april duidelijk zijn welk financieel beeld de actie Kerkbalans 2014 te zien geeft. Omdat het van belang is dat gemeenteleden ook op dit punt zo volledig mogelijk worden geïnformeerd, is het denkbaar een publicatie op te nemen in de geest zoals hieronder is vermeld in de protestantse gemeente van Kerkuizen.

In de loop van maart waren alle toezeggingen binnen, met een resultaat van € 50.000. Ten opzichte van het vorig jaar betekent dit een stijging van 3 pct., want de toezeggingen bedroegen omstreeks maart vorig jaar 48.500. Nominale is er € 1.500 méér ontvangen, hetgeen erg plezierig is, maar de werkelijkheid is in feite véél positiever.

De protestantse gemeente Kerkuizen, die 900 leden telt, had vorig jaar een aantal toezeggers van 322 die € 48.500 (€ 150,62 per toezegger) toezegden. Als gevolg van vertrek en overlijden is het aantal toezeggers gedaald met 15, die € 4.000 bijeen brachten. Er zijn 5 nieuwe toezeggers bijgekomen als gevolg van het feit dat zich enkele nieuwe gezinnen in onze gemeente hebben gevestigd, die € 800 toezegden. Verder waren er 19 toezeggers die hun bijdrage hebben verlaagd, waarmee een bedrag van € 900 gemoeid was. 120 Gemeenteleden hebben hun bijdrage verhoogd, wat € 4.700 opleverde.

De stand van zaken ziet er schematisch als volgt uit:

Aantal toezeggers		Toegezegd
Vorig jaar	: 322	€ 48.500 (gemiddeld € 151)
Af: door vertrek en overlijden	: 15	€ 4.000 (gemiddeld € 267)
	307	€ 44.500 (gemiddeld € 145)
Bij:	: 5	€ 800 (gemiddeld € 160)
	312	€ 45.300 (gemiddeld € 145)
Bij: verhoging door 120 gemeenteleden	met € 4.700	(gemiddeld € 39)
Situatie per maart 2014	: 312	€ 50.000 (gemiddeld € 160)

Uit deze opzet blijkt dat de nominale stijging voor de kerkelijke gemeente van Kerkuizen weliswaar 3 pct. was, maar dat de groep toezeggers die ten opzichte van vorig jaar gedaald is, bij vergelijking met de gemiddelde toezegging bijna 7,5 pct. méér heeft gegeven. Anders gezegd: het bijdrageniveau van de gemeenteleden is aanmerkelijk positiever dan vorig jaar. Dat is een compliment waard aan de gemeenteleden die er gezamenlijk voor gezorgd hebben dat dit mooie resultaat kon worden bereikt.

met de bedrijven en leveranciers verliep voorspoedig. Er zijn 137 grafmonumenten hersteld. Het grasveld is geëgaliseerd en ingezaaid. De haag en de hekken zijn verwijderd, de 88 palen zijn verzinkt, gecoat en in beton gezet. Het hekwerk is volgens het bestaande model gemaakt en geplaatst over een lengte van 160 meter.

Tafel(s) - Stoelen - Kapstokken voor uw kerkzaal of bijgebouw?

Kijk voor modellen en prijzen:

www.kantinemeubilering.nl

Komt u bij ons kijken of komen wij naar U toe?

Tel. 0183-50 50 85

■ Brabant maakt plan voor lege kerken

Het Reformatorisch Dagblad van 21 februari jl. meldt dat negen organisaties, waaronder kerken en de provincie Noord-Brabant, op 19 februari 2014 een plan hebben opgesteld voor de herbestemming van kerken in de provincie. De ondertekening vond plaats tijdens de bijeenkomst "Maak werk van een lege kerk", waar gesproken werd over de mogelijke herbestemmingen van kerken.

Behalve de provincie tekenden de rooms-katholieke bisdommen 's-Hertogenbosch en Breda, de Protestantse Kerk Nederland (PKN), de Vereniging Brabantse Gemeenten (VBG), Monumentenhuis, de Vereniging Kleine Kernen, de culturele stichting Brabantbeeld en de Monumentenfederatie Noord-Brabant. „Alle partijen zien in dat het belangrijk is om kerkgebouwen te behouden”, aldus verantwoordelijk gedeputeerde Van Haافتen. „Kerken zijn beeldbepalend voor Brabant, vroeger bestond onze skyline uit schoorstenen en kerken. Maar het zijn ook gebouwen die deel uitmaken van onze collectieve geschiedenis. Hier zijn mensen gedoopt, getrouwd, hier hebben ze afscheid genomen van geliefden. Dat zijn mijlpalen in een leven waar kerken een grote rol in spelen”.

De noodzaak voor samenwerking is groot, aldus de gedeputeerde. Het aantal mensen dat naar de kerk gaat neemt af, en daarom zijn er steeds meer kerken die leeg komen te staan. Van Haافتen: „Voor de leefbaarheid van dorpen is het belangrijk dat er geen leegstand is, want dan krijg je ontzielde dorpskernen. Dat geldt voor winkels, kloosters, schoolgebouwen en zeker ook voor kerken. Dat willen we niet, maar het ligt wel op de loer als we niets doen”.

Het plan van aanpak voorziet onder meer in subsidies van de provincie voor de restauratie van kerken wanneer die een nieuwe bestemming krijgen. Daarbij is onder meer van belang of de gebouwen, als ze een andere functie krijgen, bijdragen aan de verbetering van de

leefbaarheid van de omgeving. De provincie wil samen met andere partijen een rol spelen in het begeleiden van herbestemming van kerken en het zoeken van nieuwe mogelijkheden hiervoor.

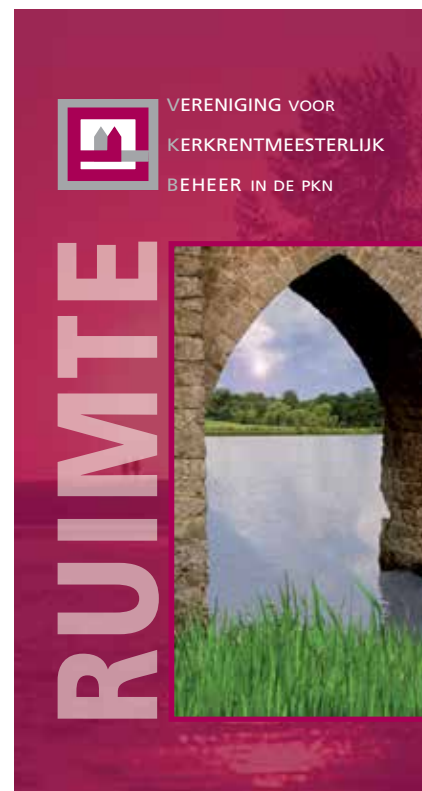
■ Onderhoud aan grote kerken in gevaar

Het onderhoud aan grote beeldbepalende kerken bevindt zich in de gevarenzone, zo meldt het Reformatorisch Dagblad van 8 maart jl. Voor het derde achtereenvolgende jaar is onvoldoende rijkssubsidie beschikbaar voor de instandhouding van deze rijksmonumenten. Daarvoor waarschuwen leden van het Grote Kerken Overleg in een manifest aan de Tweede Kamer.

Het manifest is opgesteld door de beheerders en directies van de Der Aa-kerk in Groningen, de Grote Kerk Breda, de Grote Kerk Naarden, de Nieuwe Kerk Amsterdam en de Oude Kerk Amsterdam. De kerken stellen structureel buiten de boot te vallen door de criteria die tegenwoordig worden gehanteerd bij het verdelen van rijkssubsidies. Voorrang krijgen onder meer monumenten in een werelderfgoedgebied en monumenten met kleinere onderhoudsbegrotingen. Voorzitter Marlo Reeders van het Grote Kerken Overleg spreekt van een ondoorgroendelijke procedure die lijkt op een tombola. „Elk jaar worden nieuwe onderhoudsplannen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed ingediend. Na afwijzing wordt geen enkele toezegging gedaan voor het volgende jaar. Hierdoor ontstaat grote onzekerheid”, stelt Reeders. De kosten voor achterstallig onderhoud lopen zo steeds verder op.

Het manifest is mede ondertekend door de vertegenwoordigers van de Eusebiuskerk Arnhem, Grote Kerk Den Haag, Laurenskerk Rotterdam, Pieterskerk Leiden en Westerkerk in Amsterdam.

■ Voorlichtingsboekje "Ruimte"

Leverbaar is het boekje "Ruimte" dat voor verschillende doeleinden geschikt is. In de eerste plaats kan het gebruikt worden voor de belijdeniscatechisanten om hun informatie te geven over de financiële behoefte van kerk en plaatselijke gemeente, over de bestuurlijke opbouw van de kerk, enz.

Verder is dit boekje uitermate geschikt om uit te reiken aan de vele vrijwilligers die zich voor de plaatselijke gemeente inzetten.

Tenslotte kan dit boekje op gemeenteveningen gebruikt worden om informatie te geven over de gehele organisatie van kerk en gemeente.

"Ruimte" is een fraai geïllustreerd boekje, dat informatie biedt die van belang is voor alle leden, die wat meer over kerk en gemeente dienen te weten.

De prijs voor dit boekje, dat sinds eind maart jl. in full color is uitgevoerd, bedraagt € 1,00 exclusief verzendkosten en BTW. Bestellen kan via de webshop door in te loggen op de website www.kerkrentmeester.nl, per e-mail aan j.zwep@kerkrentmeester.nl of per telefoon 078-63 93 664.

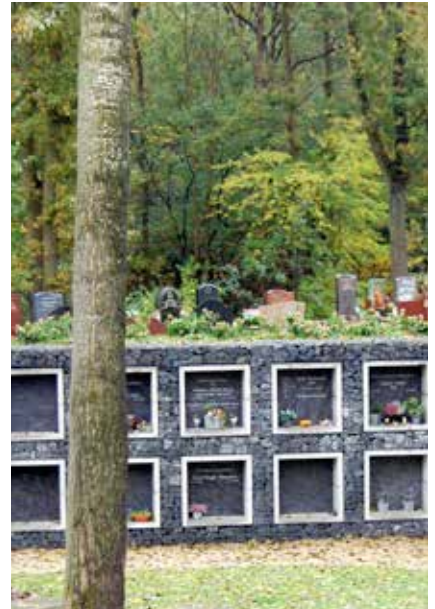
Asbussen en (urnen)graven

Vragen over beheer kerkelijke begraafplaatsen

Regelmatig krijgt de VKB vragen voorgelegd over het beheer van kerkelijke begraafplaatsen. Vaak wordt verwezen naar het Vademecum Kerkelijke Begraafplaatsen dat de VKB in 2010 uitgaf. Ook al is de informatie daarin te vinden, toch vinden kerkrentmeesters het plezierig om bepaalde zaken nog even te verifiëren. Dat is erg verstandig, want ook daar is de VKB voor.

Het afgelopen anderhalf jaar zijn veel vragen gesteld over het reglement begraafplaatsen dat als gevolg van de wijzigingen in de Wet op de lijkbezorging (Wlb) per 1 januari 2010 geheel is herzien. Verder waren er vragen en verzoeken om informatie over de positie van een rechthebbende, over asbussen en (urnen)-graven en over bovengronds begraven en de daarbij behorende tarieven.

In deze publicatie wordt aandacht gevraagd voor asbussen en (urnen)graven.

Ook op kerkelijke begraafplaatsen komt het steeds meer voor dat er asbussen worden geplaatst. Dat gebeurt in een columbarium die de kerkelijke gemeente daarvoor op de begraafplaats heeft laten plaatsen of in een graf waar de asbus wordt bijgezet.

Aantal asbussen in graf

Een enkele keer wordt de vraag gesteld hoeveel asbussen er in een graf mogen worden geplaatst. De Wet op de lijkbezorging heeft dit niet geregeld, terwijl hiervoor ook geen richtlijnen gelden. De begraafplaats bepaalt zelf hoeveel asbussen er in een graf worden bijgezet. Sommige stellen 2 of 4 asbussen als maximum, andere laten in principe een onbeperkt aantal toe. In tegenstelling tot begraven van lijken (zie hierna), is er in feite geen enkele beperking. Er zijn ook geen eisen voor de diepte van begraven van asbussen en voor de onderlinge afstand van asbussen in een graf.

Urnen hoeven trouwens niet in een bepaalde begraafplaag te worden geplaatst. Ze kunnen tamelijk ondiep worden bijgezet. Als ze bijvoorbeeld onder een bestaande liggende steen van een gewoon graf

worden gezet, wordt vaak de steen niet afgenomen maar wordt van de zijkant onder de steen een klein gat gemaakt om ze te plaatsen. Het is alleen verstandig als de beheerder een schetsje maakt van de situatie en aantekent waar de asbus is bijgezet. Dan is de asbus makkelijker te vinden als deze ooit weer verplaatst of geruimd zou moeten worden.

Inrichting, afstand tussen de graven en grondwater

Begraafplaatsen hebben ook te maken met de afmetingen van een graf, de afstand tussen graven en de afstand tussen kisten wanneer er meer dan één kist in een graf worden geplaatst. Het Besluit op de lijkbezorging, dat voor het laatst op 13 oktober 2012 is gewijzigd, bepaalt in artikel 5:

- Dat de afstand tussen de graven onderling tenminste 30 centimeter moet zijn.
- Dat boven de kist of het omhulsel zich een laag grond van tenminste 65 centimeter bevindt. Voor begraafplaatshouders die te maken hebben met veenachtige grond is dit een belangrijk aandachtspunt.
- Dat ten hoogste drie lijken

boven elkaar mogen worden begraven, mits boven elke kist of ander omhulsel een laag grond van tenminste 30 centimeter dikte wordt aangebracht, die bij een volgende begraafing niet mag worden geroerd. Voor wat betreft de bovenste kist geldt de afstand van tenminste 65 centimeter.

- Dat de graven zich tenminste 30 centimeter boven het niveau van de gemiddelde hoogste grondwaterstand bevinden.

Het is zaak dat de colleges van kerkrentmeesters zich regelmatig vergewissen dat door de beheerder deze bepalingen nageleefd worden. Verder bepaalt artikel 6 dat de afstand van een graf tot de erfafscheiding van de begraafplaats tenminste één meter bedraagt.

De waarde van kerkgebouwen

Op 31 oktober 2013 hield de Stichting Kerkelijk Waardebeheer (SKW) een themadag over "(Eerste) hulp bij kerksluiting". SKW bevordert het verantwoord (her)bestemmen van vastgoed, dat toebehoort aan christelijke kerken en dat gebruikt wordt door parochies, kerkelijke gemeenten en religieuze instituten. Om verantwoorde herbestemming mogelijk te maken, bevordert SKW het delen van kennis en informatie over herbestemmen en ontwikkelen van kerkelijk vastgoed.

Tijdens deze themadag hield prof. dr. E.M.H. Hirsch Ballin een lezing met als titel "De waarde van kerkgebouwen", waarvan de volgende samenvatting wordt opgenomen.

Professor Hirsch Ballin begon zijn lezing met de constatering dat het thema van kerksluiting 'een beetje een somber thema is'. De themadag vond plaats in de Geertekerk te Utrecht. Een kerk die eruit ziet alsof zij al heel lang dezelfde functie heeft, namelijk: een plaats van samenkomst. Zoals zoveel oude kerken, kent echter ook deze kerk een roerig verleden, waarin zij diverse malen in andere handen is overgegaan en dienst heeft gedaan als stal, kazerne en magazijn. In de eerste helft van de vorige eeuw raakte de kerk in verval. Nadat de Remonstranten de kerk in de jaren '50 verwierven, kreeg ze haar huidige fraaie aanzien en een multifunctionele bestemming.

Spanningsvelden

De Protestantse Kerk in Nederland (PKN) en de Rooms-Katholieke Kerk (RKK) hebben samen ongeveer 4.000 kerkgebouwen in gebruik voor de eredienst. Zij vertegenwoordigen een waarde aan onroerend goed waarvoor de minister van Financiën - zouden ze ten behoeve van de rijksbegroting te gelde gemaakt kunnen worden - warme belangstelling zou koesteren. Maar kerkgebouwen zijn geen rijkseigendom. Ze behoren toe aan de kerkgenootschappen, terwijl toch de plaatselijke, regionale en zelfs nationale gemeenschap ze ook beschouwt als

'van hen', namelijk behorend bij hun gemeenschap.

De aanwijzing tot rijksmonument is in de praktijk een definitieve fixatie van de betreffende gebouwen. Bij gemeentelijke monumenten ligt dit genuanceerder, deze status kan weer verdwijnen. De indruk bestaat dat wat ooit was bedoeld als steuntje in de rug in de praktijk bij gemeentelijke monumenten contra-productief uitpakt. De gemeentelijke monumentenlijst bevatten diverse gebouwen waarvan op het oog niet duidelijk is hoe die door de selectie zijn gekomen.

De kerkgebouwen zijn juridisch het eigendom van de genoemde kerken. Dat is een van de spanningsvelden waarin de kerkgenootschappen als eigenaren van kerkgebouwen zich bevinden - maar niet het enige. Zij hebben het moeilijk: aantallen gelovigen en bedienaren van de eredienst nemen in hoog tempo af, kosten van gebruik en onderhoud stijgen, veel kerkgebouwen hebben een steeds lagere graad van gebruik.

Wet Premie Kerkenbouw

In de periode 1962 tot 1975 is op grond van de Wet Premie Kerkenbouw met overheidssteun een groot aantal kerken gebouwd in nieuwbouwwijken. De gedachte hierachter was dat de aanwezigheid van kerkgebouwen een publieke

verantwoordelijkheid was. Hoe anders dacht de politiek daarover in de jaren '80. De vraag of de overheid verantwoordelijkheid droeg voor gebedsruimten voor nieuwe groepen gelovigen werd toen op grond van het principe van de scheiding van kerk en staat negatief beantwoord. Dit zette de deur open voor buitenlandse financiers die een strenge variant van de Islam naar Nederland brachten.

De scheiding van kerk en staat is een principe dat in Nederland niet ontkend zal worden. De vraag is wel of het hier moet gaan om een 'radicaal secularisme' of om gescheiden verantwoordelijkheden. Dit speelt op diverse manieren ook een rol in het thema van multifunctioneel gebruik of de herbestemming van kerkgebouwen. Een passend seculier gebruik is niet vanzelf een teken van de-sacralisering, zoals sommigen in de kerken zelf menen. Waterdichte scheidingen doen geen recht aan de betekenis van de gebouwen en geloof. Dergelijke scheidslijnen passen ook niet bij de beleving van mensen, die zelf ook verschillende rollen hebben, als gelovige, als burger, als werknemer et cetera.

Veel betekenissen

De waarde van kerkgebouwen kan vanuit diverse oogpunten benaderd worden. Gezamenlijk gebruik door verschillende kerkgenootschappen is nog steeds moeilijk. Vaak is er geen andere oplossing dan het onttrekken aan de eredienst en afstoten van het kerkgebouw, maar het risico bestaat dat zowel de opbrengst als de situatie in en rond de kerken die overblijven, tegenvalt: is het overgebleven kerkgebouw werkelijk het meest passende?

Als ze echt geen toekomst meer hebben, dient de waarde van het onroerend goed dienstbaar gemaakt te worden aan de boodschap. ►

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden. Geïnteresseerden kunnen specifieke informatie over de aangeboden orgels opvragen.

In februari jl. is het Kramerorgel uit Nijverdal verkocht aan een parochie in St. Antonis. Afgelopen maand is het Slooff-orgel (Ichtuskerk Zoetermeer) verkocht. Dit krijgt een nieuwe bestemming in Mexico. Momenteel zijn er in totaal nog 6 orgels in ons bestand opgenomen. Dit betreft instrumenten gebouwd door D.A. Flentrop, S.F. Blank, Kaat en Tjihuis, Pels en Van Leeuwen Orgelbouw en Gebr. Van Vulpen.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met: Centraal Bureau VKB Tel. (078) 639 36 63, e-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl of raadpleeg het actuele aanbod op onze website: www.kerkrentmeester.nl.

Kerkgebouwen hebben heel veel betekenissen. Voor de gelovigen die het gebouw bezoeken en voor hen die er niet zo vaak heen gaan. Dit kan vroeg of laat anders zijn. In de skyline van een stad of dorp spelen kerkgebouwen een belangrijke rol. Er is een groot reservoir aan latente betrokkenheid bij de kerk, ook vandaag de dag.

De architectuur van kerkgebouwen maakt dat ze in hoge mate symboolgebouwen zijn. In de oude steden waren er drie centra: het raadhuis, de markt en de hoofdkerk. Politiek, economie en religie vormden zo het hart van de stad. Er zit een zekere taaheid in het behoud van deze centra, waardoor je in heel veel steden deze trits ook nog steeds terug kunt vinden.

Men kan verschillende dingen doen met kerkgebouwen. De Geertekerk is er een voorbeeld van, maar er zijn ook legio andere voorbeelden in Nederland en daarbuiten. In het centrum van Frankfurt heeft bijvoorbeeld een katholieke kerk waaraan een boekhandel en een vergaderplek zijn verbonden, zeven dagen per week aanloop. De vraag rijst uiteraard wat de meest passende bestemming is en hoe droefenis over het verdwijnen van een kerkgebouw tegen te gaan - droefenis die soms groter lijkt dan de vreugde toen het gebouw nog open was. Bij het nadenken over een andere bestem-

ming zou de waarde van het gebouw als centrumplaats een belangrijke rol kunnen of moeten spelen. Niet alleen in steden, zeker ook in dorpen, is het nodig om plaatsen te hebben en te houden waar mensen samenkomen. Kerkgebouwen zijn daar van oudsher voor gebouwd. Het dak boven zomaar wat hoofden is en blijft van belang.

Ideële centrumfunctie

Gewoonlijk wordt eerst de vraag gesteld of het kerkgebouw kan worden afgestoten en daarna pas wat ermee zal worden gedaan door de nieuwe eigenaar. Als men echter meer de waarde van kerkgebouwen in brede zin onderkent, zijn er redenen om het vraagstuk vanaf de andere kant te benaderen. Is er een potentieel in het kerkgebouw – al dan niet met belendende gebouwen – aanwezig dat in een ideële centrumfunctie kan voorzien, hetzij buiten het 'kerkelijke' gebruik om? Hoe kan dit een rol spelen in de besluitvorming? Dat zal zeker niet voor alle kerkgebouwen gelden, maar pas met een bredere beoordeling dan die aan de hand van de kerkelijke statistieken kan het goede, of althans het best mogelijke antwoord worden gevonden.

De vraag naar de waarde van een kerkgebouw moet dan ook rationeel gesteld worden. Kerkgebouwen moeten niet worden afgegeven aan

handige onderhandelingspartners. De vraag wat er ná afstoten van een kerkgebouw komt zou intern en extern eerder besproken moeten worden. Dan kunnen allianties gemaakt worden en kan de sluiting van een kerkgebouw ook een nieuw begin zijn, aldus professor Hirsch Ballin.

■ Plan voor nieuw kerkelijk centrum Hengelo (Ov)

De protestantse gemeente van Hengelo (Ov) start een onderzoek naar de mogelijkheden van een kerkelijk ontmoetingscentrum, zo meldt het Reformatorisch Dagblad van 6 maart 2014. Het gaat hierbij om een ontmoetingskerk die zeven dagen per week van 08.00 tot 22.00 uur open is.

Inmiddels is er een aantal verkennende gesprekken gevoerd met de gemeente en de projectontwikkelaar. Daar is als serieuze optie de locatie Lange Wemen uitgekomen. Lange Wemen is een projectgebied in Hengelo waar de gemeente graag een nieuw stadskantoor, nieuwe winkels, woningen en een parkeervoorziening ziet komen. De protestantse gemeente wil vernieuwingen doorvoeren in haar kerkgemeenschap door het faciliteren van allerlei vormen van ontmoeting, debat en muziekuitvoering.

Het nieuwe kerkelijk centrum moet helpen om als kerk nadrukkelijker aanwezig te zijn voor de inwoners van Hengelo. De kerk heeft een ruim opgezet multifunctioneel centrum voor ogen dat niet alleen dagelijks open is voor zomaar een kopje koffie, maar ook een jaarprogramma biedt met tal van activiteiten op het gebied van levensbeschouwing, zingeving en samenleving.

Het Liedboek na één jaar

C. Hoeksma

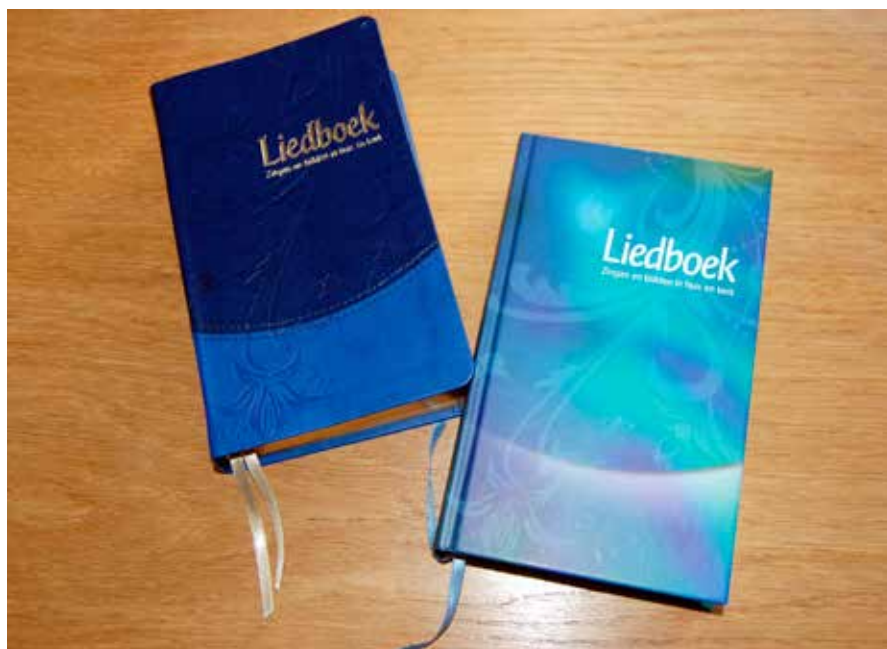
Op 25 mei is het een jaar geleden dat het Liedboek in Monnickendam werd gepresenteerd. Hoe staat het in de kerken met het nieuwe Liedboek? En op welke manier krijgen kerkrentmeesters met de nieuwe bundel te maken?

Over het algemeen kun je zeggen dat het nieuwe Liedboek zijn weg vindt in de kerken. In mijn eigen gemeente, klein en met alleen maar oude kerkgangers, gebruiken we het nieuwe Liedboek volop, veelal zingen we bekende liederen die ook in andere bundels voorkomen maar ook nieuwe liederen komen volop aan bod. En wat de cantorij betreft: het opgebouwde repertoire van onze cantorij is bijna geheel terug te vinden in het nieuwe liedboek. Maar ook nieuwe liederen hebben hun plaats inmiddels verworven.

Licentiekosten beamer

In nogal wat kerken maakt men gebruik van een beamer bij de gemeentezang. Op 15 februari jl. stond er in Trouw een artikel over het gebruik van het Liedboek via de beamer. Daaruit bleek dat de rechten vaak werden geschonden. De kosten van een licentie zouden een rem zijn op het gebruik van het nieuwe Liedboek. Dit bericht was in ieder geval een katalysator om het gesprek tussen uitgever en de kerken te laten plaatsvinden, want op 27 februari kwam er gelukkig een aangepaste regeling. Daardoor zijn veel problemen rondom de licentieproblematiek weggenomen. Uit het persbericht van Liedboek BV bleek dat de tarieven gehalveerd zijn met terugwerkende kracht tot juli 2013. Wellicht zijn de licentiekosten nu geen probleem meer voor breed gebruik binnen de kerken.

De licentierechten zijn niet de enige kosten die het gebruik van het

nieuwe liedboek met zich heeft gebracht. De overgang van de ene naar de andere bundel zijn voor de kerkmusicus een kostbare zaak. Om te kunnen functioneren heeft een organist naast een liedboek een begeleidingsbundel en – zeer waarschijnlijk – ook de koorbundels nodig. Kosten: totaal € 240. Om dit bedrag terug te verdienen moet de amateur heel wat keren spelen (als hij al betaald wordt). Bovendien betaalt de fiscus daar vaak niet aan mee, zeker niet als men als vrijwilliger werkzaam is. Als een kerkenraad besluit om het nieuwe Liedboek te gaan gebruiken, dan kan dat alleen als de kerkmusicus over de benodigde bundels beschikt. Toch blijken er nogal wat kerkenraden te zijn die menen dat deze kosten niet voor hun rekening zijn.

Dit zou niet zo moeten zijn. De kerk behoort de kosten van de noodzakelijke begeleidingsbundels te vergoeden. Als de kerkenraden hadden opgelet hebben ze één gratis begeleidingsbundel kunnen ontvangen. Maar omdat die bundel uit twee dikke ordners bestaat, verdient het aanbeveling om de musicus ook

een exemplaar voor de studie thuis te geven; de omvang van de ordners brengt met zich mee dat ze eenvoudig niet zijn mee te nemen.

Toerusting (amateur) kerkmusicus

De kerkmusicus is er nog niet als hij over de nodige bundels kan beschikken. Het nieuwe liedboek vraagt om nieuwe vaardigheden waar een kerkmusicus, zeker de amateur, niet vanzelfsprekend over beschikt. Toch laten veel kerkenraden op het punt van toerusting steken vallen. Er is op dit moment een duidelijk aanbod van toerusting: workshops, cursussen en dergelijke die bestemd zijn voor de amateur kerkmusici en die hen de mogelijkheid geven zich de verschillende begeleidingstechnieken en andere vaardigheden eigen te maken. Aan dergelijke cursussen zijn vanzelfsprekend kosten verbonden. Meestal draait de kerkmusicus daar zelf voor op. Het zou de kerkenraad sieren als ze de musicus stimuleert door een (deel van) die kosten te vergoeden. Het vraagt van de kerkmusicus al veel vrije tijd en hem dan ook alles zelf te laten bekostigen is m.i. niet gepast. ►

De opmerking 'het is toch een hobby en die mag geld kosten' uit de mond van een lid van de kerkenraad komt echt heel pijnlijk over.

In het algemeen mag best eens opgemerkt worden, dat een kerkmusicus, die zijn taak goed wil vervullen, veel geld kwijt is aan bladmuziek, bundels en scholing. De volgende vragen zijn daarbij zeker op hun plaats: wordt de kerkmusicus door de kerkenraad gestimuleerd om bij te blijven, een opleiding te volgen en zich te scholen? Krijgt de kerkmusicus het aanbod voor vergoeding van (deel van) de kosten?

De opleiding voor het diploma kerkmuziek, leidend tot de bevoegdheid III – die eigenlijk elke amateur kerkmusicus, werkzaam in een kerkelijke gemeente, behoort te hebben – is een kostbare opleiding. Het vraagt veel tijd en veel kostbaar lesmateriaal. Al deze tijd, studie en studiekosten komen ten goede van de kerk. Een kerk heeft er, hoe dan ook, veel baat bij als ze kan beschikken over een geschoolde (amateur) kerkmusicus. Ook een cantorij brengt kosten met zich.

Bij het nieuwe liedboek is een driedelige koorbundel verschenen. Elk cantorij- of koorlid moet over die bundel beschikken om, zonder in overtreding te zijn, vrijelijk uit het liedboek het repertoire op te bouwen en te gebruiken: kosten € 80,- per set. Door de hoge kosten zal aanschaf zal vaak niet haalbaar zijn. Het alternatief is dat er voor elke koorzetting kopieerkosten betaald worden. De Liedboek BV heeft daarvoor een regeling getroffen die op zich eenvoudig en werkbaar is, maar het kost voor elk te zingen lied € 0,50 per kopie. Dit is een forse kostenpost, zeker voor een kleine, armlastige gemeente.

Landelijk beleid

Helaas is er bij de beleidsbepalers van de kerk weinig aandacht voor kerkmuziek. Dat blijkt keer op keer uit de manier, waarop er wordt omgegaan met kerkmuziek en al wat daar bij hoort. Zo blijft het naar mijn mening merkwaardig dat onze PKN de samenstelling van het Liedboek in handen heeft gegeven van een aparte stichting en zelf

Ontwikkelingen Liedboek Online

In mei 2013 vond in Monnickendam de introductie plaats van het nieuwe kerkelijk liedboek: "Liedboek – zingen en bidden in huis en kerk". Het Liedboek is inmiddels al vaak verkocht en er wordt in diverse gemeenten dankbaar gebruik van gemaakt.

Naast de introductie van een gedrukte versie is er ook een database gekomen waarin alle liederen uit het Liedboek zijn opgenomen voor verwerking in beamerpresentaties of liturgieën. Het is met name deze database – onder de naam Liedboek Online – die discussie heeft opgeroepen over de licentieprijzen en auteursrechten. Een voortgaande discussie in de kerkelijke achterban en ook in de media.

Vanuit de leden van de VKB kwamen rechtstreekse signalen van onvrede – of via de afdelingen – naar het hoofdbestuur. Het hoofdbestuur heeft daarop besloten om het onderwerp te bespreken in bestuurlijk overleg met de Dienstenorganisatie. In dat gesprek is onder meer ook gewezen op de voorkeur vanuit onze achterban om de rechten ineens af te kopen met een abonnement voor onderhoud. Een complicerende factor in het geheel is het aspect van de auteursrechten.

De actuele stand van zaken is dat BV Liedboek op grond van diverse factoren heeft besloten om de prijsstelling van Liedboek Online fors aan te passen. In de pers wordt korthedshalve gesproken over halvering van de tarieven, maar er is bijvoorbeeld ook een mogelijkheid geschapen voor een beperkt aantal downloads. De actuele stand van tarieven en voorwaarden treft u aan op de website: www.liedboek.nu.

Een steeds terugkerend discussiepunt is het – vrij complexe – aspect van de auteursrechten. Verwezen wordt hiervoor naar het document "Auteursrecht en naburige rechten in de kerk", een uitgave van het Bureau Juridische Zaken van onze kerk en te vinden op www.pkn.nl.

H.L. Roth, directeur VKB

vrijwel geen beleid heeft voor de invoering van het Liedboek: geen scholing voor kerkmusici, geen stimulans om het Liedboek ingevoerd te krijgen. Alles met als argument: 'de plaatselijke gemeenten bepaalt zelf hoe men wil omgaan met kerkmuziek tijdens de eredienst'.

Ook is het veelzeggend dat er vanaf 2004 tot nu toe geen komma is veranderd in de generale regeling voor kerkmusici, terwijl er zeker wel aanpassingen gewenst zijn. En uitlatingen die gedaan worden over het dalende aantal leden van de kerk en de financiële gevolgen daarvan spreken duidelijke taal: 'zoveel mogelijk werkzaamheden laten uitvoeren door vrijwilligers, zodat predikantsplaatsen gehandhaafd kunnen worden'. Voor de kerkmuziek is die 'oplossing' in ieder geval fnuikend. De gedachte dat je de kerkmuziek geheel kunt overlaten aan vrijwilligers staat in schril contrast met de discussie over

predikanten en kerkelijk medewerkers.

Dat is jammer, want de lofzang gaande houden is wel degelijk een opdracht van de kerk. Dat hoort niet alleen met de mond beleden te worden.

Een 'boost'

Desondanks wordt er, zeker plaatselijk, met veel inzet en enthousiasme kerkmuziek beoefend. We werken met veel genoeg met de nieuwe liederen. Niet alles is in mijn ogen even mooi, maar dat is van alle tijden. Bovendien kan elke kerk met deze bundel meer dan ooit een eigen repertoire samenstellen. Daar waar het nieuwe liedboek met verwachting is ontvangen, blijkt dat de bundel een nieuwe stimulans is voor de kerkmuziek.

Organistenverenigingen werken aan cursussen, het Centrum voor de Kerkzang werkt aan het repertoire voor cantores, de gezamenlijke kerkmuziekorganisaties werken aan

een uitgebreid aanbod van vorming en toerusting.

De SLSK, een stichting actief op het gebied van scholing van amateurkerkmusici, heeft besloten om een derde van de kosten van scholing van een kerkmusicus te vergoeden, mits de kerkenraad van de gemeente waar deze kerkmusicus werkzaam is, ook een derde van de kosten voor zijn rekening neemt.

Het nieuwe Liedboek geeft een 'boost' aan de kerkmuziek. Laten de kerken hun kerkmusici stimuleren tot studie, zodat zij de gemeente kunnen voorgaan, begeleiden en enthousiasmeren bij het gaande houden van de lofzang.

Belangrijke adressen

Tot slot enkele belangrijke adressen voor nadere informatie:

- De KVOK voor workshops: <http://www.hetorgel.nl> en www.orgelenkerkmuziek.nl
- Het Centrum voor de Kerkzang: www.kerkzang.nl
- Voor kopieerrechten: BV Liedboek (rechtenbeheer), Postbus 13288, 3507 LG Utrecht; e-mail: gens@kok.nl; tel: 088-700 27 13.
- De SLSK voor subsidie studiekosten: <http://www.slsk.eu>
- Opleiding diploma kerkmuziek: <http://www.pkn.nl/pcte/toerusting/kerkmuziek>

De heer Hoeksma is lid van de Commissie Orgelzaken en is kerkrentmeester en organist in Oosterhesselen.

Hij was voorzitter van de toenmalige KNOV en is erevoorzitter van de KVOK. Voorheen was hij jarenlang voorzitter van de Commissie Regeling Kerkmusici. Ook was hij als voorzitter betrokken bij de commissie, die de modules heeft gemaakt voor het diploma Kerkmuziek.

■ Nog € 70.000 te gaan voor dorpskerk Woubrugge

Het herstel van het door palenpest aangevreten fundament van de hervormde dorpskerk in Woubrugge kost € 1,2 miljoen euro, zo meldt het Reformatorisch Dagblad van 6 februari 2014. De kerkrentmeesters hebben alles geregeld voor de

restauratie: gemeentelijke goedkeuring voor de bouwplannen, een architect en een aannemer. Alleen het geld ontbreekt, nadat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed eerder een subsidieaanvraag afwees.

Een bacterie eet de grenen heipalen onder de kerk aan de Comriekade van buiten naar binnen langzaam op. Dat proces is min of meer natuurlijk en voltrekt zich over een periode van eeuwen, maar het moment is gekomen dat er iets aan moet worden gedaan. In de afgelopen 25 jaar is de kerk naar de zuidkant verzakt, waardoor zij nu 27 centimeter uit het lood staat. Om verdere verzakking te voorkomen, komen er betonnen palen in de grond. De voorbereidingen voor de restauratie zijn al begonnen. Het gebouw is leeggehaald en de vloer wordt verwijderd.

De kerkrentmeesters besloten in 2010 om bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed subsidie aan te vragen voor het leeuwendeel van het herstel. Dat zou, dacht kerkrentmeester H. Jansen, de kerkgemeenschap zeker motiveren om de rest binnen te halen met allerlei acties. Maar het subsidieverzoek is afgewezen. Bij loting viel de dorpskerk buiten de boot. Er waren 2.300 aanvragen en 500 werden gehonoreerd. Wel kreeg de kerk vorig jaar een subsidie van de provincie Zuid-Holland van € 175.000 euro in het kader van monumentenbeheer, met als voorwaarde dat de kerk een bedrag toevoegt van ongeveer een ton. Sindsdien is er al € 30.000 opgehaald voor de restauratie. Nog € 70.000 te gaan dus. Daarvoor worden allerlei activiteiten georganiseerd, aldus de kerkrentmeester.

■ Cunerakerk Rhenen heringericht

De Cunerakerk in Rhenen wordt in de komende tijd heringericht en geschikt gemaakt voor „multifunctioneel gebruik” om inkomsten te genereren voor de instandhouding van de kerk. De protestantse en de hervormde gemeente van Rhenen staan voor grote uitgaven, zoals de restauratie van de glas-in-loodramen en de vervanging van het leien dak. Twee jaar geleden zijn de glas-in-

loodramen aan de zuidzijde geres- taureerd. In 2014 worden de overige ramen aangepakt, samen met de eerste fase van het dak.

Vervolgens hoopt men te starten met een aanbouw voor nieuwe toiletten, garderobe en een gelijkvloerse ingang voor mindervaliden. Ook wordt dan in het zuidertransept een uitgiftepunt voor de catering gerealiseerd. Er wordt nog bekeken of de banken vervangen worden door stoelen of dat hergroeperen van de banken ook kan. De totale gebruikskosten van de Cunerakerk bedragen zo'n € 65.000 per jaar, terwijl de jaarlijkse huuropbrengsten ongeveer € 20.000 per jaar zijn, aldus een bericht in Kerkmagazine van februari 2014.

■ Leden protestantse gemeente Harderwijk tegen stadskerk

Leden van de protestantse gemeente Harderwijk willen met een petitie de uitbreiding van de Veldkampkerk tot een nieuwe 'stadskerk' verhinderen, zo meldt het Friesch Dagblad van 6 maart 2014. De algemene kerkenraad van de kerkgemeenschap wil drie kerken afstoten en wil van de Veldkampkerk een brede stadskerk maken. In het kerkgebouw moet ruimte komen voor vijfhonderd stoelen. De verbouwing is begroot op € 1,6 miljoen en dat is voor de bezorgde leden 'een zware steen op de maag'.

'We zijn een kerk met 5.600 leden, van wie slechts een handjevol terug te vinden is tijdens de zondagsdiensten. Voor die mensen zijn de huidige kerkdiensten van onschatbare waarde. Maar dat wil niet zeggen dat we een paar miljoen moeten investeren in een traditioneel kerkgebouw', aldus de petitie. In het meest recente plan van de algemene kerkenraad blijft naast de vergrote Veldkampkerk alleen de Regenboogkerk in Drielanden over.

Dat wringt bij de initiatiefnemers van de petitie. Zij zien het idee van één kerkgebouw voor verschillende vormen van samenkomst niet zitten. 'Geef ruimtes voor verschillende vormen die aansluiten bij het pluriforme karakter van onze gemeente', schrijven ze in de petitie.

Veel voorbeelden van energiebesparing door kerken

Het Friesch Dagblad van 3 januari 2014 meldt dat kerken aanzienlijk kunnen besparen op hun energie-uitgaven. Er valt weinig te verbeteren aan de Toolkit voor duurzaam kerkbeheer die Kerk in Actie en Energie voor Kerken in december 2013 presenteerden. Op de site groenerkerken.nl/duurzaamkerkbeheer staan tal van praktische tips voor kerken die groener willen worden dan ze nu zijn. Het gaat over energiebeheer, afvalscheiding, grondgebruik, maar ook over autoverkeer van en naar de kerk.

Energiebesparing

Een aantal kerken heeft die tips in de afgelopen jaren al handen en voeten gegeven. Hun bevindingen zijn op de Groene Kerkensite terug te vinden. De resultaten zijn soms verbazingwekkend groot. Neem de protestantse gemeente in het Utrechtse Odijk. Ze verving de verlichting met als resultaat een energiebesparing van 80 procent. Of de protestantse gemeente in Lichtenvoorde.

De kerkrentmeesters kozen voor een warmtepompinstallatie. De CO₂-uitstoot daalde met 53 procent. Met die keuze bespaart de kerk ook ruim € 3.000 per jaar op de verwarmingskosten. De protestantse gemeente in het Zeeuws-Vlaamse Schoondijke installeerde een rij zonnepanelen op het dak. Die leverden in één jaar tijd 5353 kWh aan stroom op. Dat is meer dan de kerk zelf nodig heeft: ze leveren wat ze te veel hebben terug aan het net en krijgen daar een kleine vergoeding voor.

Nu er een overschot is, wil de gemeente nog een stap verder: 'Er komt binnenkort een close-inboiler in de keuken. Hierdoor gebruiken we geen gas voor het opwarmen van het water, maar onze zelf opgewekte stroom. Het voordeel is dat we minder gas zullen gebruiken en sneller warm water in de keuken hebben'.

Zonnepanelen

Ook op het dak van de rooms-katholieke Petrus Canisiuskerk in Nijme-

gen liggen sinds oktober 2012 zonnepanelen: 110 in totaal. Ze leveren de kerk meer dan de helft van de jaarlijks benodigde hoeveelheid stroom: 22.600 van de 40.000 kWh per jaar. Door gelijk met de installatie van de panelen het dak van een bedekking met hoge isolatiewaarde te voorzien en - waar mogelijk - de verlichting te vervangen door ledlampen, wist de kerk een flinke besparing te realiseren.

Ook de protestantse gemeente in Brummen was succesvol. Door aanpassingen in de regeling van de centrale verwarming, plus isolatie, plus een zuiniger stookgedrag wist de kerk een besparing van 40 procent te realiseren op dat punt. Ook op de stroomrekening voor verlichting wist de kerk 35 procent te besparen. In de kerk hangen nu onder meer (dimbare) spaarlampen. De noodverlichting bevat ledlampjes.

Voorbeelden

De Toolkit duurzaamkerkbeheer kent vijf hoofdonderwerpen: energiebeheer; bouwkundig beheer; groen en grond; financieel beheer; facilitaire zaken en inkoop. „De Toolkit geeft koster, kerkrentmeesters en andere bij het beheer van de kerk betrokken kerkleden heldere informatie, praktische tips en voorbeelden in handen. De voorbeelden zijn onder andere afkomstig van de circa veertig 'groene kerken' die inmiddels ervaring hebben met verduurzaming. De Toolkit legt bij elk onderdeel uit of de 'Triple P' (People, Planet, Profit) wel of niet gedijen bij concrete keuzes die gemaakt worden bij het kerkbeheer”, aldus Peter Siebe, die betrokken is bij de samenstelling van de Toolkit.

Energiebesparing loont én het is een van de belangrijkste manieren om de doelstellingen van het Energieakkoord te bereiken, aldus Siebe. „Door consequent op het stroomverbruik te letten, verbruikte het Landelijk Dienstencentrum van de Protestantse Kerk in Utrecht in de eerste helft van 2013 zo'n 8

procent minder stroom dan in het eerste halfjaar van 2012”, geeft hij als voorbeeld. Ook in plaatselijke kerken is waarschijnlijk „nog van alles mogelijk om het energieverbruik te verlagen en dus geld te besparen”, aldus het Friesch Dagblad.

■ Eerste natuurbegraafplaats in West-Nederland

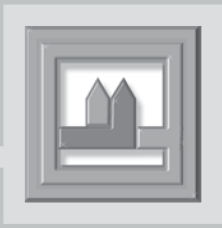
Het blad "De Begraafplaats" van februari 2014, een uitgave van de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen, meldt dat de eerste natuurbegraafplaats in Noord-Holland in 2015 open zal gaan. Particuliere initiatiefnemers ontwikkelen in het recreatiegebied Geestmerambacht, ten noorden van Alkmaar, een 24 ha groot natuurrijk speel-, wandel- en watergebied. In 11 ha van dit natuurgebied mag in de natuur worden begraven. Daarmee krijgt West-Nederland zijn eerste natuurbegraafplaats.

■ Orgel Waalse Kerk Leiden aangepast

De Waalse gemeente Leiden nam op 20 maart jl. haar historische tweeklaviers Steevens/Assendelftorgel, dat in de periode 1746-1750 werd gebouwd, weer in gebruik. Naast het in ere herstellen van de oorspronkelijke kleurstelling van de orgelkast, is er ook groot onderhoud uitgevoerd. De balgen zijn van de mogelijkheid tot voetbediening voorzien en het orgel is midden-toons gestemd. De werkzaamheden zijn uitgevoerd door Flentrop Orgelbouw, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 27 februari jl.

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Marinus Cornelis de Smit, Aagtekerke, 59 jaar diverse functies

M.C. de Smit, Aagtekerke

Gerrit Renes, Dronten, 50 jaar organist

Anthon Willem Westerhoff, Dronten, 50 jaar organist

H. Haasjes, G. Renes, A.W. Westerhoff Dronten

Magdalena van der Ham-Mourik, Krimpen aan den IJssel, 50 jaar organist

M. van der Ham-Mourik, Krimpen aan den IJssel

Hans Bos, Naarden-Bussum, 60 jaar organist

H. Bos, Naarden-Bussum

Willem Smit, Rotterdam-IJsselmonde, 52 jaar organist

Ide Jaap Vos, Stavoren, 52 jaar organist

GOUD

toegekend aan:

Pieter Koole, Alphen aan den Rijn-Oudshoorn-Ridderveld, 40 jaar lid beheerscommissie gebouwen

Willem Aris Krösschel, Alphen aan den Rijn-Oudshoorn-Ridderveld, 40 jaar koster

W.A. Krösschel, P. Koole, Alphen aan den Rijn-Oudshoorn-Ridderveld

Samuël Johan Hubertus van Kwawegen, Amersfoort, 41 jaar

Yke Pieter Yska, Bolsward, 43 jaar diverse functies

Y.P. Yska, Bolsward

Cornelis Hanegraaff, Den Helder, 40 jaar organist

Willem van der Maaten, Doornspijk, 40 jaar organist

W. van der Maaten, Doornspijk

Jacob Dorrepaal, Ezinge, 40 jaar diverse functies

Jan Bloemendaal, Heemstede, 40 jaar collectant

Hendrik Otten, Nigtevecht, 42 jaar beheerder kerkelijke begraafplaats

Eeltje van der Weij, Schermer, 40 jaar kerkorganist

Willem Lagendijk, Streefkerk, 40 jaar diverse functies

W. Lagendijk, Streefkerk

ZILVER

toegekend aan:

Anne de Groot, Aldeboarn, 28 jaar administrateur en organist

A. de Groot, Aldeboarn

Klasina de Bruijn, Amersfoort, 25 jaar ledenadministrateur

K. de Bruijn, Amersfoort

Paulina Geertruida van Kwawegen-van den Berg, Amersfoort, 35 jaar assistent koster

Trijntje Riepma-Eggers, Bedum, 34 jaar diverse functies

Roelof Jan Aaldert Kwint, Beilen-Hijken-Hoofhalen, 30 jaar koster-beheerder

Janna Jacoba Kwint-Tillema, Beilen-Hijken-Hoofhalen, 30 jaar assistent-beheerder

Jannie Oosterom-Baars, Boskoop, 25 jaar koster

Dylan Donia, Broek op Langedijk, 25 jaar organist

D. Donia, Broek op Langedijk

Steven Hartkamp, Goutum, 25 jaar koster

Anja Cornelia van der Ploeg, Heemskerk, 25 jaar organist

Johannes Bertus Pijl, Heemstede, 29 jaar collectant

Ineke Henriëtte Krabbe-Otte, Heemstede, 25 jaar collectant

Dirk Jan Holtland, Kamperveen, 25 jaar organist

Maria Arnolda van de Steeg, Loenen Veluwe, 25 jaar kosteres en beheerster jeugdhuis

Gerrit Jan van de Steeg, Loenen Veluwe, 25 jaar koster

M.A. van de Steeg, G.J. van de Steeg, Loenen Veluwe

Annijge Roeli Paas-Oving, Oosterheselen, 33 jaar organist

Albert Mooiman, Scheveningen, 25 jaar organist

Sikke Beuckens, Spannum, 25 jaar diverse functies

BRONS
toegekend aan:

Samuel de Visser, Aagtekerke, 16 jaar notabel/kerkrentmeester

S. de Visser, Aagtekerke

Hermanus Haasjes, Dronten, 16 jaar organist

Peter Holstege, Elburg, 16 jaar notabel, CBA lid collectant

P. Holstege, Elburg

Johannes Klaasse, Oud-Beijerland, 9 jaar ouderling-kerkrentmeester

J. Klaasse, Oud-Beijerland

Insignes van de

Protestantse Kerk in Nederland

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Marselina Maria Zandee- van Drunen, Heerewaarden, 65 jaar diverse functies

M.M. Zandee- van Drunen, Heerewaarden

ZILVER

toegekend aan:

Arie Pieter Slooff, Capelle aan den IJssel, 35 jaar penningmeester

A.P. Slooff, Capelle aan den IJssel

Een hele zorg minder...

kantoor der kerkelijke goederen

Steeds meer kerken beleggen in landbouwgronden

Grond zorgt voor direct rendement

Het Kantoor der Kerkelijke Goederen is van mening dat colleges op dit moment land zouden moeten kopen. Daar zijn diverse argumenten voor, zoals bijvoorbeeld de huidige rentestand: geld maakt bij de bank geen geld meer. De rentestand is nu zo laag dat deze wordt overtroffen door de jaarlijkse inflatie. Dit betekent dat u in dat geval de rentegift niet kunt benutten zonder uw eigen vermogen uit te hollen. Sterker nog: u dient jaarlijks uw eigen vermogen aan te vullen om de onderliggende waarde volledig in stand te houden.

Bij grond is dit anders. Omdat het momenteel zo goed gaat in de agrarische sector is een **direct rendement realiseerbaar van zeker 3%**. Dit is het geval bij uitgifte in erfpacht. Deze baat kunt u direct aanwenden voor uw kerkelijke doelen, want de inflatie wordt bij grond gecorrigeerd in de waardestijging hiervan. Met andere woorden: **bij grond kunt u de jaarlijkse inflatie optellen bij uw rendement in plaats van (bij de bank) ervan aftrekken.**

Voor een goede kavel landbouwgrond met een deskundige (erf-)pachter of meer informatie kunt u terecht bij één van de rentmeesters van KKG, telefoon (033) 467 10 10 of mail naar info@kkgkka.nl.

KKG helpt u verder!

kantoor der kerkelijke administraties

Zorgvuldig, overzichtelijk en gemakkelijk in gebruik

Kerkelijke begraafplaats goed in kaart gebracht

Nog steeds is er een vrij groot aantal kerkelijke begraafplaatsen te vinden in ons kerkelijke landschap. Deze begraafplaatsen brengen een vrij uitgebreide administratie met zich mee.

Van schoendoos ...

Vaak wordt de administratie toevertrouwd aan vrijwilligers. Veel vrijwilligers gebruiken hiervoor Excel. Mutaties worden soms nog op papier of in kaartenbakken bijgehouden. Dat kan. **Maar hoe werkt dit op de langere termijn?**

... naar webbased administratie

KKA biedt een goed alternatief: de Begraafplaats Administratie Manager (BAM). Dit eigentijdse en gebruiksvriendelijke begraafplaatsenpakket is volledig webbased. Het enige dat u hiervoor nodig heeft, is een computer met internet.

Naast het feit dat u profiteert van de automatische updates, heeft u alle gegevens **altijd en overal paraat**. Daarnaast kan de software gekoppeld worden aan het financiële pakket Twinfield. Twinfield kan weer gekoppeld worden met het Ledenregistratie Pakket van de Protestantse Kerk Nederland (LRP). Meer weten? Bel (033) 467 12 88 of kijk op onze nieuwe website www.kkba.nl.

BAM: veilig en altijd up-to-date!

Complete "kerk software" waarmee iedereen uit de voeten kan.

Novulo introduceert een nieuw modern web gebaseerd leden- en bijdrage administratie systeem voor kerkelijke organisaties. Het systeem, dat recent als eerste bij "de Lichtkring" uit Alphen aan den Rijn is ingezet, speelt in op de actuele situatie bij veel kerken in Nederland. **Een gedegen en veelzijdige ledenregistratie is van cruciaal belang** en de inspanningen om de vaste vrijwillige bijdrage tijdig en correct te registreren en te incasseren moet minimaal zijn.

Het verschil

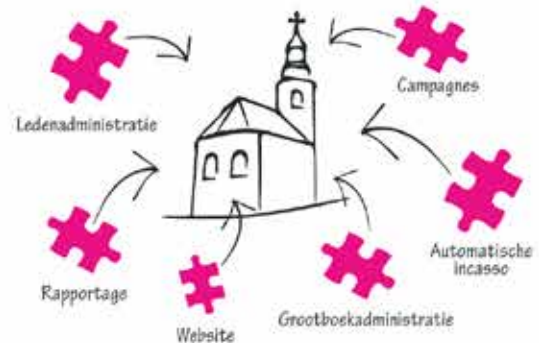
Het verschil ten opzichte van bestaande software voor kerkelijke organisaties zit in de veelzijdige uitbreidingsmogelijkheden. Naast de essentiële functionaliteit biedt het systeem een keur aan functionaliteiten die naar behoefte kunnen worden toegevoegd bijvoorbeeld op het gebied van website beheer, boekhouding, automatische incasso maar ook (digitale) nieuwsbrieven waarmee kerkleden en andere instanties snel en gemakkelijk geïnformeerd kunnen worden over kerkelijke activiteiten.

Welke samenstelling u ook kiest, **Novulo applicaties werken altijd als één totaal systeem** met alleen die functionaliteiten die u wenst en nodig heeft om op een moderne manier leden bij de kerk te werven of betrokken te houden.

Bovendien kunnen gebruikers vanaf iedere (werk)plek en op ieder moment inloggen. Dat vergroot vooral mogelijkheden voor vrijwilligers die daardoor op hun eigen tijd en plaats toegang hebben tot de informatie die voor hen relevant is.

Betaalbaar en op maat

Novulo is een softwarebedrijf uit Enschede en meer dan 10 jaar actief in het automatiseren van primaire bedrijfsprocessen in verschillende toepassingen en marktsegmenten.

Onze applicaties worden op maat samengesteld uit diverse software componenten vergelijkbaar met apps op een smartphone. Dit maakt het mogelijk om naar behoefte functionaliteiten te selecteren en samensmelten tot één geïntegreerde applicatie. Zo betaalt u nooit teveel en kunt u al starten vanaf € 79,- per maand.

Interesse?

Vraag geheel vrijblijvend een demonstratie aan, zodat u de mogelijkheden in de praktijk kunt ontdekken.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Manon Onderwijzer

m.onderwijzer@novulo.com

www.novulo.com

Voordelen van Novulo

- ✓ Leden en financiële administratie geïntegreerd in één systeem
- ✓ Tijdsbesparing door gebruiksvriendelijke layout en eenvoudige zoekmogelijkheden
- ✓ Koppeling met LRP middels import/export
- ✓ Leden kunnen individueel, als familie of in ieder gewenst verband worden geregistreerd en gekoppeld worden
- ✓ SEPA / IBAN gereed
- ✓ Online beschikbaar en werkt ook op tablets
- ✓ Export mogelijkheden naar .pdf of excel
- ✓ Uitgebreide rapportage- en analyse mogelijkheden
- ✓ Aanvullende Novulo componenten eenvoudig toe te voegen

Novulo*

Donatus

het vertrouwde verzekeringsloket van A tot Z

Voor kerken en kerkelijke gebouwen heeft Donatus een aantal specifieke verzekeringsproducten ontwikkeld. Ook voor kerkelijke werkers in loondienst en kerkelijke vrijwilligers heeft Donatus verzekeringen op maat. Bijvoorbeeld:

- + aansprakelijkheid en rechtsbijstand
- + auto/verkeersschade
- + CAR-verzekering
- + inboedel/inventaris
- + kerkgebouwen, pastorieën en woonhuizen
- + kostbaarheden
- + milieuschade
- + monumenten
- + ongevallen vrijwilligers
- + orgels
- + verenigingsgebouwen
- + ziekengeld
(loondoorbetaling bij ziekte)
- + ziektekosten/zorgverzekering

Graag informeren wij u nader. Bel ons gerust voor een informatiefolder of een afspraak. Ook kunt u via onze website vrijblijvend een offerte aanvragen.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

BELANGENBEHARTIGING • DIENSTVERLENING • KENNIS INSTITUUT

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is de organisatie van beheerders in de Protestantse Kerk in Nederland. De VKB zorgt voor de belangenbehartiging en de dienstverlening voor haar leden.

Daarnaast is de Vereniging een kennisinstituut ten dienste van kerkrentmeesters en alle andere beheerders in de Kerk. De VKB beschikt daartoe over veel kennis en ervaring op het gebied van geldwerving, gebouwen en monumenten, beheer van begraafplaatsen, verzekeringen, enz.

De VKB weet wat er speelt in de kerk en in de wereld daar omheen. Zij weet wat kerkelijke gemeenten nodig hebben en zoekt daar betaalbare oplossingen voor. Protestantse gemeenten, Hervormde gemeenten, Gereformeerde kerken en Evangelisch-Lutherse gemeenten, maar ook externe relaties die binnen de doelstellingen van de Vereniging vallen, kunnen gebruik maken van de volgende diensten van de VKB:

- **MAATWERK IN VERZEKERINGEN:**
nu al ruim 6000 verzekeringen, ondergebracht bij Marsh/Mercer, voor WA, bestuurdersaansprakelijkheid, rechtsbijstand, ongevallen, fraude en beroving, vervanging van predikanten, zorg en inkomen, inkomensverzekeringen onder op maat gemaakte polisvoorwaarden en tegen uiterst scherpe premies.
- **STEUN BIJ GELDWERFING:**
al het materiaal voor de actie Kerkbalans (Nieuwe Stijl), eigen folders en brochures voor uw gemeente, advies voor de plaatselijke geldwerving.
- **ADVIEZEN VOOR BEHEERDERS:**
over kerktorens, orgels en kerkverwarming, belastingwetgeving en beheer van kerkelijke begraafplaatsen.
- **PUBLICATIES:**
handleiding voor kerkrentmeesters, modellen voor plaatselijke regelingen, overeenkomsten en tarieven.
- **ONDERSCHIEDINGEN VOOR VRIJWILLIGERS:**
draaginsignes, legplaquettes en speldjes bij jubilea van kerkelijke medewerkers.

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Centraal Bureau Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer
in de Protestantse Kerk in Nederland
Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht
Postadres: Postbus 176, 3300 AD Dordrecht.
Telefoon: 078 - 639 36 66, Fax: 078 - 631 59 49
E mail: info@kerkrentmeester.nl
Website : www.kerkrentmeester.nl

Overstaand

■ Jozefkerk Assen in restauratie

De Jozefkerk van de protestantse gemeente Assen wordt sinds kort gerestaureerd. De kerk uit 1848 was hard toe aan renovatie. De binnenmuren worden opnieuw gepleisterd en tussen het plafond en het dak worden loopbruggen aangelegd, zodat het dak van binnen kan worden gerestaureerd. Ook worden de dakbedekking en de dakgoten vervangen. Het meest in het oog springende onderdeel van de restauratie wordt uitgesteld tot komend voorjaar. Dan wordt na drie jaar stilstand de klok weer gemaakt.

Op de persconferentie bij de start van de actie Kerkbalans 2014 op 9 januari 2014 werden kerncijfers gepubliceerd over de kerkgenootschappen die jaarlijks aan de actie Kerkbalans meedoen. Dit jaarlijkse overzicht werd samengesteld door het KASKI, het onderzoekscentrum religie en samenleving dat is verbonden aan de Radboud Universiteit in Nijmegen.

De vijf bij Kerkbalans samenwerkende kerkgenootschappen zijn:

- het Rooms-Katholieke Kerkgenootschap in Nederland,
- de Protestantse Kerk in Nederland,
- de Algemene Doopsgezinde Sociëteit,
- de Remonstrantse Broederschap,
- de Oud-Katholieke Kerk van Nederland.

De gepresenteerde cijfers geven in het kort weer hoe de kerken in de Nederlandse samenleving present zijn, met hun leden, bedienaren en gebouwen en organisaties. De gegevens laten voorts slechts dat deel van het kerkelijk godsdienstig leven zien dat betrokken is op belangrijke momenten in de levenscyclus van de mensen.

De dagelijkse kerkelijke praktijk van het kerkelijk vormingswerk in catechese, van de zorg voor elkaar in pastoraat, van de sociale zorg vanuit de kerken in diaconaat en van de grote variëteit in de liturgische beleving van het kerkelijk jaar komen in deze cijfers niet naar voren.

De gepresenteerde cijfers zijn opgegeven door de vijf kerkgenootschappen en geven de situatie weer voor het jaar 2012. Waar precieze cijfers ontbreken, is een schatting gemaakt op basis van cijfers uit het verleden.

Leden

De bovengenoemde vijf kerkgenootschappen tellen volgens de eigen registratie tezamen bijna 5,8 miljoen leden. Dit is 35 pct. van de totale Nederlandse bevolking.

Parochies, gemeenten en kerken

De kerkgenootschappen tellen tezamen bijna 2.800 min of meer zelfstandige geloofsgemeenschappen, waarin de pastorale zorg vorm en inhoud krijgt. De 981 rooms-katholieke parochies (inclusief 33 gemeenschappen van migranten), de 1.623 protestantse gemeenten en de 183 geloofsgemeenschappen van de drie kleine kerkgenootschappen dragen de zorg voor het in stand houden van bijna 4.300 kerkgebouwen.

Priesters, predikanten en pastoraal werk(st)ers

In de kerkgenootschappen zijn eind 2012 bijna 4.000 mannen en vrouwen betaald en professioneel werkzaam in het pastoraat of hebben ter ondersteuning hiervan een functie.

Vrijwilligers

Niet onvermeld mag blijven de enorme ondersteuning die het professionele pastoraat en het 'kerkelijk bedrijf' krijgen van de honderdduizenden vrouwen en mannen, die zich op basis van vrijwilligheid inzetten voor het kerkelijk werk in de brede zin van het woord. Op grond van onderzoek en schattingen (van de kerken zelf) is hun aantal te stellen op ongeveer 420.000. Dit wil zeggen dat van de 5,8 miljoen als kerkelijk geregistreerde mensen 7 procent als vrijwilliger of vrijwilligster actief is in een parochie of gemeente.

Deelname aan het kerkelijk leven

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij enkele meer specifieke facetten van kerkelijke deelname.

Kerkgang

Ieder weekeinde c.q. iedere zondag verzamelen zich in de kerken van de vijf hier genoemd de kerkgenootschappen circa 595.000 mensen. Van alle kerkleden bezoekt 10 procent op zaterdag of zondag een kerkdienst. Het aantal regelmatige kerkbezoekers dat minimaal eenmaal per maand naar de kerk gaat,

is te schatten op 810.000, dat is ongeveer 14 procent van alle kerkleden en bijna 5 procent van de Nederlandse bevolking.

Doop (bediening)

Van de 176.000 kinderen die in 2012 in Nederland werden geboren, zijn er ruim 29.000 (bijna 17 procent) door de doop lid geworden van één van de kerkgenootschappen.

Vormsel/belijdenis

In de Rooms-Katholieke Kerk hebben in 2012 bijna 19.000 jongens en meisjes in de leeftijd van 12 à 13 jaar het sacrament van het vormsel ontvangen. In de Protestantse Kerk in Nederland hebben naar schatting bijna 5.000 mannen en vrouwen belijdenis van het geloof afgelegd.

Huwelijk

Van de 69.000 burgerlijk gesloten huwelijken tussen mannen en vrouwen in 2012 zijn er naar schatting ongeveer 8.200 kerkelijk ingezegend in één van de vijf betrokken kerkgenootschappen; dit is ongeveer 12 procent.

Uitvaart

Van de bijna 141.000 overledenen in Nederland in 2012 heeft naar schatting ruim 32 procent een kerkelijke uitvaart gehad in één van de vijf betrokken kerkgenootschappen. Het betrof ruim 45.000 kerkleden, aldus het overzicht van KASKI.

R.M. Belder

Het Overlegorgaan (OVO) van de Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen van de VKB komt twee keer per jaar bijeen om actuele zaken te bespreken. Daarnaast wordt er ook informatie uitgewisseld om te weten hoe bepaalde zaken in de regio worden aangepakt. Dit OVO staat onder voorzitterschap van ir. D. Hoogendoorn. Vaste spreker is altijd mr. J. Broekhuizen, secretaris van de Commissie kerkelijke gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO-K). Dat was ook het geval op 4 maart jl. toen het OVO weer bijeen was. Ook was de heer G.J. Luijendijk aanwezig die verbonden is aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Hij gaf een toelichting op o.m. de werking van de BRIM-regeling en het resultaat van de ingediende BRIM-aanvragen sinds 2009.

Samenwerking en bekendheid werk SBKG-en

Vanaf 1996 heeft de VKB (in feite haar rechtsvoorganger: de Vereniging van Kerkvoogdijen) vanuit de provinciale afdelingen Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen (SBKG-en) in het leven geroepen om de colleges van kerkrentmeesters te adviseren op het terrein van wet- en regelgeving, subsidieaanvragen, en architectuur, contacten met overheden, enz.

Ondanks het feit dat deze SBKG-en bijna 20 jaar bestaan, blijkt in de praktijk dat de colleges van kerkrentmeesters niet altijd van hun bestaan op de hoogte zijn, terwijl juist deze SBKG-en voor hen een belangrijke en onmisbare steun is op het terrein van beheer van gebouwen en monumenten. De SBKG van Utrecht merkt dat er minder gebruik wordt gemaakt van haar diensten en wil een gesprek met haar zusterorganisatie van Gelderland om te

komen tot een bepaalde vorm van samenwerking. De vertegenwoordiger van de SBKG Groningen-Drenthe meldt dat men een gesprek met de SBKG van Friesland is aangegaan, maar dat dit niet tot een resultaat heeft geleid.

De SBKG Zuid-Nederland heeft wel kans gezien om met succes de handen ineen te slaan. De SBKG van Zeeland en van Noord-Brabant en Limburg zijn per 1 januari 2013 samengegaan om kerkbesturen in Zuid-Nederland behulpzaam te zijn en hen bij te staan in zaken van restauratie, herstel en onderhoud van (kerk)gebouwen en tot die gebouwen behorende orgels.

De SBKG van Friesland meldt dat het volume weliswaar wat afneemt, maar dat het aantal opdrachten gestaag groeit. SBKG-en kunnen hun meerwaarde voor de kerkrentmeesters aantonen door hun objectieve opstelling.

Mede naar aanleiding van een voorstel van de SBKG Gelderland om tijdens het komende VKB-Congres toch vooral actie te ondernemen in netwerken, zal ook de SBKG Zuid-Nederland zich op het komende VKB-Congres manifesteren.

Nieuwe regelgeving

De heer Broekhuizen gaf een korte toelichting op de Erfgoedwet die, wanneer alles volgens plan verloopt, per 1 januari 2016 in werking treedt. Deze wet vervangt de huidige Monumentenwet. De voornaamste elementen daarvan zijn het nieuwe beleid voor het museale veld en de komst van de Omgevingswet. Eind januari 2014 zou een eerste versie van deze wet gereed moeten zijn en in augustus 2014 wordt de wet in de ministerraad besproken. Voordeel van deze wet is o.m. dat de positie van het roerend cultureel erfgoed (de kerkinventaris) beter wordt geregeld. CIO-K let op de voortgang van dit traject.

Verder is er de nieuwe Omgevingswet. Het omgevingsrecht bestaat uit diverse wetten en veel regelingen voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. En ze hebben allemaal met hun eigen uitgangspunten, procedures en eisen. De wetgeving is daardoor te ingewikkeld geworden voor de mensen die ermee werken. Daardoor duurt het bijvoorbeeld langer voordat een project kan starten. Het kabinet wil het omgevingsrecht makkelijker maken en samenvoegen in één Omgevingswet. De heer Broekhuizen bespreekt e.e.a. naar aanleiding van een hand out die bij de agenda is gevoegd.

Voorts wijst hij er op dat dit jaar het convenant tussen IPO (overleg provincies) en OC&W wordt geëvalueerd. Dit convenant regelt de verdeling van de rijkssubsidiegelden voor restauraties via de provincies. Hij vraagt de SBKG-besturen hoe hun ervaringen zijn met de provinciale uitvoeringsregelingen en het beleid op dit punt voor de kerkeigenaren in de provincie.

Tenslotte noemt hij de kwestie over het aanwijzen van een kerkgebouw tot gemeentelijk monument. De indruk bestaat dat in sommige gevallen kerkgebouwen die op het punt staan aan de eredienst te worden onttrokken, door tussenkomst van groeperingen of door de eigen gemeente vrij snel tot gemeentelijk monument worden aangewezen. De eigenaar van het gebouw, de kerkelijke gemeente, kan daarmee ernstig worden belemmerd bij de realisering van de toekomstmogelijkheden van dit gebouw. Hij vraagt de vertegenwoordigers van de SBKG-en eventuele 'onverhoedse' aanwijzingen aan hem te willen doorgeven.

Uitleg praktische gang van zaken BRIM

Hierna krijgt de heer ir. G.J. Luijendijk

dijk, coördinator bouwkunde verbonden aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de gelegenheid om uitleg te geven over o.m. het structureel afwijzen van subsidieaanvragen voor het BRIM. Kerkrentmeesters worden hiermee zwaar gedupeerd, want dat betekent dat er plaatselijk een achterstand ontstaat in het uitvoeren van noodzakelijk onderhoud waardoor er achterstallig onderhoud gaat ontstaan.

De heer Luijendijk geeft een overzicht van de gang van zaken sinds 2009. Er waren toen 295 aanvragen voor kerkgebouwen, waarvan er 220 werden gehonoreerd. De situatie daarna was:

- 2010: 737 aanvragen waarvan er 358 werden gehonoreerd;
- 2011: 1.423 aanvragen waarvan er 304 werden gehonoreerd;
- 2012: 1.070 aanvragen waarvan er 558 werden gehonoreerd; en
- 2013: 936 aanvragen waarvan er 578 werden gehonoreerd.

Bij de 358 afwijzingen in 2010 was de situatie zo dat:

- 107 de eerste keer werden afgewezen;
- 75 voor de tweede keer;
- 147 voor de derde keer; en
- 29 voor de vierde keer.

De heer Luijendijk noemt in dit verband ook de moeilijke positie van meestal de grote stadskerken waarvoor deze regeling verre van toereikend is.

Kerkrentmeesters ervaren het als zeer teleurstellend dat, na afwijzing, zij voor een nieuwe aanvraag ook weer een nieuw formulier moeten invullen. Men realiseert zich niet altijd dat gebruik kan worden gemaakt van de inspectierapporten (b.v. van de Monumentenwacht) waarover men reeds beschikt. Kerkrentmeesters moeten wel naar echte terzakekundigen gaan die weten tot aan welk bedrag het zinnig is een aanvraag in te dienen.

Nu komt het voor dat men naar een architect gaat die een instandhoudingsplan opstelt (kosten € 5.000 of hoger), terwijl de omvang van dat plan de subsidiemogelijkheden overstijgt.

Overige zaken

Verder zijn er vragen over de tenaamstelling die niet altijd meer actueel is: maar PKN-gemeente bestaat niet. Het zijn gemeenten (hervormde gemeente, protestantse gemeente, gereformeerde kerk of lutherse gemeente) die deel uitmaken van de Protestantse Kerk in Nederland.

Voorts is er een aanbod van het bestuur van de Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk (SBT) om met de VKB kennis te maken. De doelstelling van SBT, die in 1980 is opgericht, is zoveel mogelijk historisch waardevolle uurwerken

voor de openbare tijdaanwijzing (kortweg: torenuurwerk genoemd) voor de Nederlandse samenleving te behouden. Zij wordt vaak benaderd door eigenaren van gebouwen waarin een torenuurwerk staat opgesteld. Besloten wordt met SBT in contact te treden.

Tenslotte wordt meegedeeld dat de Commissie Orgelzaken, anders dan voor de QuickScan, geen extra kosten meer aan kerkrentmeesters doorberekent.

De volgende OVO-vergadering is op 4 november 2014.

Contactadressen SBKG-en

Op dit moment zijn de volgende SBKG-en operationeel:

Friesland: Correspondentie-adres: postbus 137, 8900 AC Leeuwarden, tel. 058 - 212.35.92, fax.nr. 058 - 2129856, e-mail: j.jongsma@sbkgf.nl

Groningen-Drenthe: Correspondentie-adres: Prins Hendrikplein 10, 9641 GK Veendam, tel. 0598-626126, e-mail: info@sbkgd.nl website: www.sbkgd.nl

Overijssel-Flevoland: Correspondentie-adres: Van Dedemlaan 33, 8061 CJ Hasselt, tel. 038 - 47.71.792, e-mail: w.vdkolk@ziggo.nl

Gelderland: Correspondentie-adres: Meidijk 2, 5305 VJ Zuilichem, tel. 0418 - 67.25.56, fax. 0418 - 670280 e-mail: peter.vanden.bogerd@hetnet.nl Het bouw bureau van de Stichtingen van Overijssel-Flevoland en Gelderland is gevestigd te Vaassen. Adres: Vossenhoek 16, 8172 AB Vaassen, tel. 0578 - 570157, ing. H. Bron , e-mail: info@sbkg.nl website: www.sbkgn.nl

Utrecht: Correspondentie-adres: Kerkeland 63, 3947 MV Langbroek, tel. 0343 - 56 16 52, mobiel: 06 - 53189254, e-mail: sbkgu@kpnmail.nl website : www.sbkgu.nl

Noord-Holland: Correspondentie-adres: Heijermanslaan 15, 1422 GT Uithoorn, e-mail hpdoornbos@planet.nl , tel. 0297 - 54.01.60

Zuid-Holland: Correspondentie-adres: Sportlaan 6, 3299 XG Maasdam, tel. 078 - 676 22 76, e-mail: info@sbkgzh.nl, website: www.sbkgh.nl

Zuid Nederland: Correspondentie-adres: postbus 25, 4844 ZG Terheijden, tel. 076 - 59.31.702, 06 - 51.70.42.07, e-mail: j.buys@casema.nl website : www.sbkgn-zuid-nederland.nl

Boek over Grote of Onze Lieve Vrouwekerk Harderwijk

In februari verscheen bij uitgever Walburg Pers te Zutphen het boek "De Grote of Onze Lieve Vrouwekerk te Harderwijk", geschreven door mevr. drs. Meta A. Prins-Schimmel.

In het voorwoord schrijft de Stichting Vrienden van de Grote Kerk, die in 1993 is opgericht om de cultuurhistorische waarde van de kerk onder de aandacht van een groot publiek te brengen, dat zij met deze uitgave met trots een complete documentatie over de Grote Kerk van Harderwijk kan aanbieden die ingaat op alle inhoudelijke en artistieke aspecten van het gebouw. De monumentale geschilderde decoraties uit de jaren 1561-1562 komen in dit boek opnieuw tot bloei. De auteur, mevr. drs. Meta Prins-Schimmel, is als geen ander in staat achtergronden te beschrijven en de geschiedenis van de kerk met haar beschilderingen door de eeuwen heen bijeen te brengen.

Grondige restauratie

De Grote of Onze Lieve Vrouwekerk te Harderwijk heeft in de periode 1968 tot 1980 een grondige restauratie ondergaan. De restauratie betrof vooral de kapconstructies, daken, goten en het muurwerk vanwege inwaterings- en vochtproblemen en zettingen. Dankzij de restauratie heeft de kerk haar allure van een fraaie laatmiddeleeuwse stadskerk herkreten, een laatgotische basilicale kruiskerk waarop na afwezigheid van ruim tweeënhalve eeuw een viering- of kruisingstorentje met carillon werd geplaatst. Tijdens de restauratie werd een unieke kunstzinnige vondst gedaan. Er bestonden wel vermoedens dat de kerk beschilderd was geweest, maar dat het koor en het transept oorspronkelijk zo rijk met decoratief schilderwerk versierd waren geweest, was niet verwacht. Tot aan de restauratie kende men het interieur van de kerk als een wijde, brede en relatief lage witgepleisterde serene ruimte. De verrassing was dan ook ongekend groot toen er zo'n compleet en overdadig beeldprogramma aan beschilderingen – aangebracht in 1561-1562 en

gebaseerd op verhalen uit het Nieuwe Testament – werd aangetroffen. Ruim drie eeuwen waren ze aan het oog onttrokken geweest. Dankzij die afdekkingen waren ze ook goed tot redelijk goed behouden gebleven en afleesbaar na blootlegging.

Informatie over de schilderijen was bekend via artikelen en boekjes, verschenen ter gelegenheid van de restauratie, maar een complete documentatie, dieper ingaand op de inhoudelijke en artistieke aspecten, ontbrak tot nu toe. Deze lacune vormde de aanleiding een boek samen te stellen over het decoratieve schilderwerk, rijk geïllustreerd en met aandacht voor zowel het beeldverhaal als totaal-ensemble als per tafereel afzonderlijk. Tevens is in deze uitgave ook een bouwhistorisch overzicht en beschrijving van de kerk opgenomen.

De Stichting Vrienden van de Grote Kerk is er trots op dat dit boek, mede dankzij donateurs en sponsoren, het licht kan zien. Het boek, dat 208 pagina's bevat en een uitgave is van uitgeverij Walburg Pers te Zutphen, kost € 29,50. ISBN: 978.90.5730.924.3.

■ Zonnepanelen voor gereformeerde kerk Putten

De gereformeerde kerk in Putten heeft zonnepanelen gekregen. Eind vorig jaar werden deze op het dak van het kerkgebouw geïnstalleerd. De kerkelijke gemeente gaat over op groene energie. De 52 zonnepanelen moeten per jaar 9.800 kilowattuur gaan opbrengen, aldus een bericht in Kerkmagazine van februari 2014.

VKB: Werken met Zin aan de toekomst van de Kerk

R.M. Belder

Op 8 maart jl. werd in "De Aker" te Putten de voorjaarsbijeenkomst gehouden van hoofdbestuur en delegaties van de afdelingsbesturen van de VKB.

In de lijn van het jaarthema "Mensen" met als werkmotto "Werken met Zin!" staat de voorzitter van de VKB, mr. Peter A. de Lange, o.a. stil bij de manier waarop de provinciale afdelingen zich in het kader van het beleidsplan van de VKB de komende jaren het beste naar de leden van de VKB kunnen profileren en presenteren. Het hoofdbestuur van de VKB kan beleid ontwikkelen en vaststellen, maar bij de uitvoering van dat beleid zullen de afdelingsbesturen een belangrijke rol hebben te spelen. Toen enkele jaren geleden de vraag werd gesteld of de provinciale afdelingen in de toekomst nog een rol kunnen vervullen, besloot het hoofdbestuur tot een versterking van de provinciale afdelingsstructuur. Versterking zowel in de vorm van het zichtbaar aanwezig zijn in de eigen regio als in de bestuurskracht van het hoofdbestuurslid dat op voordracht van het afdelingsbestuur wordt benoemd.

In zijn openingswoord staat de voorzitter verder stil bij het feit dat het voor verschillende personen de laatste keer is dat zij deze halfjaarlijkse bijeenkomsten met het hoofdbestuur bezoeken, omdat zij, vaak na vele jaren trouwe dienst het afdelingsbestuur of het hoofdbestuur gaan verlaten. Hierna leest de voorzitter een Bijbelgedeelte voor uit Psalm 17 en gaat daarna voor in gebed.

Mensen

Meegedeeld wordt dat in de komende tijd in het georganiseerd overleg predikanten een studie wordt verricht over de zelfstandige positie in materiële zin van de predikant. Er zijn ideeën om naar analogie van de arbeidsregeling van zelfstandige medische specialisten ook voor de predikant een dergelijke constructie te bedenken, waardoor de predikant in loondienst van de plaatselijke gemeente komt. Ondanks het feit dat vrijwel alle aspecten van dit onderwerp nog bestudeerd moeten worden, wordt opgemerkt dat de predikanten het belang van het ambt niet mogen loslaten.

Verder wordt aandacht gevraagd voor het feit dat de heren M.G.R. Barendrecht, W.J. van Biezen en mr. J. Kos het hoofdbestuur gaan verlaten omdat zij hun maximale zittingsperiode hebben bereikt. Aan de algemene vergadering van 12 april a.s. wordt voorgesteld als nieuwe hoofdbestuursleden te benoemen de heren J. Bol, drs. H. van der Burg en J. Kamminga. De voorzitter wijst er op dat ook in de komende paar jaar veel hoofdbestuursleden zullen vertrekken, omdat zij hun zittingstermijn erop hebben zitten. Hij doet een beroep op de afdelingsbesturen om uit te zien naar gekwalificeerde

kandidaten met een specialistische achtergrond.

Geld

Naar aanleiding van een vraag van de afdeling Drenthe over de relatie tussen de verzekeringen die sommige burgerlijke gemeenten aan hun vrijwilligers w.o. kerkbesturen aanbieden, en de polissen van de VKB, wordt gesteld dat de verzekeringen van de burgerlijke gemeenten moeten worden beschouwd als een aanvulling op verzekeringen die men zelf heeft afgesloten. Rechtspersonen, zoals kerkelijke gemeenten, hebben zelf de verantwoordelijkheid om zich tegen bepaalde risico's in te dekken. Deze verzekeringen, waarvan de dekking afgestemd is op de behoefte van de kerkelijke gemeente, moeten altijd van kracht blijven. Zou die dekking in bepaalde gevallen niet toereikend zijn, dan kan men zich wenden tot de polis van de burgerlijke gemeente, ervan uitgaande dat de burgerlijke gemeente voor haar vrijwilligersorganisaties bij Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) een dergelijke verzekering heeft afgesloten. De afspraak wordt gemaakt aan Marsh-Mercer te vragen hierover een artikel in "Kerkbeheer" te schrijven.

Organisatie

Actualiteiten uit de provinciale afdelingen

Hierna krijgen de vertegenwoordigers van de afdelingen gelegenheid om de data te vermelden waarop zij hun voorjaarsbijeenkomsten houden. Deze data zijn reeds begin 2014 in "Kerkbeheer" gepubliceerd. Sommige afdelingen, waaronder Drenthe, heeft de data (17 en 20 november) voor de regiobijeenkomsten in het komende najaar reeds vastgesteld. Er wordt gewerkt aan een fusie van de afdelingen Noord-Brabant-West en Oost-Noord-Brabant en Limburg.

De afdeling Gelderland houdt in het komende najaar haar jaarvergadering. Nu voert zij gesprekken met grote gemeenten (Arnhem, Nijmegen en Apeldoorn), waaruit o.m. blijkt dat die gemeenten problemen van een geheel andere omvang hebben. Er zijn cursussen voor de ouderling-kerkrentmeester. Dit materiaal is samengesteld door de Dienstenorganisatie en de afdeling Gelderland van de VKB en is ook beschikbaar voor andere afdelingen. De voorzitter beveelt gebruik van dit materiaal, om in andere afdelingen als VKB samen met de Kerk deze cursus te verzorgen, van harte aan.

In verschillende afdelingen wordt een inleiding gehouden over het onderwerp "Kerkdialoog". Opgemerkt wordt dat dit het resultaat is van een samenwerking tussen KKA-KKG en VKB. De afdeling Overijsel-Flevoland, die vorig jaar na vele jaren weer een jaarvergadering heeft belegd, beraadt zich over het programma van de komende jaren. De afdeling Zeeland, die als gevolg van

ziekte van haar voorzitter vorig najaar geen regiobijeenkomsten heeft belegd, zal op 3 april 2014 in 's-Gravenpolder haar jaarvergadering houden. Onderwerp: Kerkdialoog.

Vooruitblik VKB-Congres 2014 en Award

De secretaris deelt mee dat voor het VKB-Congres van 2014, dat in "De Reehorst" in Ede op 12 april 2014 wordt gehouden, zich 35 standhouders hebben gemeld. Voorts zijn er 16 interessante workshops te bezoeken. Ook andere ambtsdragers (ouderlingen en diakenen) krijgen binnenkort een uitnodiging om dit congres te bezoeken. Verder is er een interessant partnerprogramma, waarbij een rondleiding door Ede wordt gemaakt onder leiding van Jan Siebelink.

De vice-voorzitter deelt mee dat tijdens het VKB-congres de Marsh-Mercer Award wordt uitgereikt. Er zijn 30 inzendingen binnengekomen met zeer uiteenlopende onderwerpen. De jury heeft alles beoordeeld en er zijn twee genomineerden. Voor 2015 zal de Marsh-Mercer Award in het teken staan van "Mensen".

Kansen voor Kerken

Vervolgens deelt de vice-voorzitter mee dat op 14 maart a.s. een masterclass wordt gegeven over "Kansen voor Kerken". Het uitgangspunt was de bijeenkomst van 2010 waar het beheermodel centraal stond. Nu is een aantal experts gevraagd na te denken wat er ontwikkeld moet worden om kerkrentmeesters te kunnen aanreiken. Een samenvatting van deze dag zal in een afzonderlijk katern bij een van de volgende uitgaven van "Kerkbeheer" worden gevoegd.

Toekomst "Kerkbeheer"

De secretaris deelt mee dat een werkgroep samen met de redactie van "Kerkbeheer" bestudeert hoe het beste "Kerkbeheer" digitaal beschikbaar kan worden gesteld, terwijl ook de huidige papieren versie van het maandblad in stand blijft. Ook wordt gekeken naar de toekomstige samenstelling van de redactie. In dat verband is gesignaleerd dat verslagen van afdelingen, zowel van de jaarvergaderingen als die van de regiobijeenkomsten zo die er zijn, door de eindredacteur van "Kerkbeheer" worden gemaakt. In een toekomstige situatie moet er rekening mee worden gehouden dat die mogelijkheid er niet is.

Een eerste discussie geeft aan dat het juist in deze tijd van grote betekenis dat een afvaardiging van de VKB op dit soort bijeenkomsten aanwezig is. Persoonlijk contact prevaleert daarbij. Gememoreerd wordt het vrijwel permanent aanwezig zijn van de heer G.L. Westerveld (oud-penningmeester VKB en huidig bestuurslid DO) en die van de eindredacteur van "Kerkbeheer" tijdens de afdelingsvergaderingen. Op een suggestie van de voorzitter van de afdeling Noord-Brabant-West dat van de jaarvergaderingen door de redactie van "Kerkbeheer" een verslag wordt gemaakt, terwijl de afdelingssecretarissen zelf voorzien in een verslag van de regiobijeenkomsten, wordt door vrijwel iedereen positief gereageerd.

VKB-partnership

De voorzitter zet nog eens uiteen hoe het model Klavertje 4 in elkaar steekt. De bedoeling is dat VKB, RCBB, Gemeenteadviseur kerkbeheer en SBKG-en, ten behoeve van de colleges van kerkrentmeesters, nauw met elkaar gaan samenwerken. Daarnaast is het belangrijk om nauwer samen te werken met de relaties die de VKB sinds vele jaren met leveranciers en adverteerders heeft. De know how die daar op het gebied van gebouwen, orgels, monumenten, begraafplaatsen, personeelsbeleid, geldwerving en organisatie aanwezig is, moet gebundeld worden. De VKB doet dit landelijk, maar op soortgelijke wijze moet iets op regionale wijze worden opgezet, uiteraard onder de paraplu van het hoofdbestuur van de VKB.

Een paar jaar geleden heeft het hoofdbestuur gesproken over het wel of niet handhaven van de afdelingsstructuur. Het hoofdbestuur koos voor versterking van de provinciale afdelingen. Versterking die zichtbaar moet zijn bij de uitvoering van het beleid van de afdelingen (o.a. kerkrentmeesters informeren en voorlichting geven over kerkrentmeesterlijke beheerszaken) en in de bestuurskracht van de afdelingen, met name ook de afvaardiging naar het hoofdbestuur. Deze kwaliteit moet duidelijk zichtbaar zijn en uitstraling hebben naar de gehele samenleving. Dus ook buiten het kerkelijk territorium.

De voorzitter wijst er op dat de VKB in verband daarmee vorig jaar een folder heeft gemaakt getiteld "VKB voor Kerk en Samenleving". Hierin wordt op basis van de werkgebieden: mensen, gebouwen, geld en organisatie, op beknopte wijze het werkgebied van de colleges van kerkrentmeesters uiteen gezet. Die publicatie geeft een beeld van het werk van de VKB voor de kerkrentmeesters dat in veel gevallen duidelijke raakvlakken heeft met de zorg voor de samenleving. Zorg voor de mens (eenzaam, zieken of mensen die aan de rand van de samenleving geraakt zijn) en b.v. ook aandacht voor het behoud van ons cultureel-historisch erfgoed zoals voor de circa 2.000 monumentale kerkgebouwen die in de Protestantse Kerk in Nederland in gebruik zijn. Daarom wil de VKB met de landelijke, provinciale, plaatselijke overheden en diverse instellingen en bedrijven contacten onderhouden. Om te bevorderen dat het kerkenwerk in de meest brede zin van het woord de aandacht van de samenleving behoudt.

Het uitgangspunt is dit landelijk op te zetten, maar dit moet ook uitgerold worden naar de regio's. De voorzitter kondigt aan dat in de komende maanden het VKB-partnership vanuit het Centraal Bureau zal worden aangepakt.

Gebouwen

Meegedeeld wordt dat onlangs besloten is de tarieven voor het nieuwe Liedboek online aanzienlijk te verlagen. Dit aanleiding van de vele negatieve reacties die vanuit de gemeenten waren binnen gekomen over de forse bijdragen die plaatselijke kerkelijke gemeenten jaarlijks voor Liedboek online moeten betalen. De suggestie wordt gedaan om een eenmalige relatief hogere bijdrage te vragen en daarnaast voor onderhoud een jaarlijkse bijdrage van b.v. €

100 per kerkgebouw. Het dagelijks bestuur dat op 10 maart a.s. een overleg heeft met het Bestuur van de Dienstenorganisatie, zal deze suggestie bespreken.

Hierna wordt de vergadering afgesloten met een dankgebed dat door de secretaris van de VKB wordt uitgesproken. De volgende bijeenkomst van de afdelingsbesturen en het hoofdbestuur is op zaterdag 1 november 2014.

■ Orgel kerk Lellens gerestaureerd

Het orgel in de kerk van het Groningse Lellens is, na ongeveer een jaar van restauratie, gereed. Het instrument van orgelmaker H.H. Freytag heeft eerst in de borg (burcht) van Lellens gestaan. In 1860 werd het na enkele aanpassingen in de kerk geplaatst. De overdracht vond op 21 maart jl. plaats, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 6 maart 2014.

